

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FINDIK KABUĞU VE AKTİF KARBON KULLANILARAK SENTETİK ATIK
SUDAN BİTKİSEL YAĞ ADSORPSİYON ÇALIŞMALARI**

Ercüment ŞAHİN

ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

**ERZURUM
2011
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY FORMU

FINDIK KABUĞU VE AKTİF KARBON KULLANILARAK SENTETİK ATIK SUDAN BİTKİSEL YAĞ ADSORPSİYON ÇALIŞMALARI

Doç. Dr. Yalçın Kemal BAYHAN danışmanlığında, Ercüment ŞAHİN tarafından hazırlanan bu çalışma 22/09/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Çevre Mühendisliği/ Çevre Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak **oybirliği** ile kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Yaşar NUHOĞLU

İmza

Üye : Prof. Dr. Sinan YAPICI

İmza

Üye : Doç. Dr. Yalçın Kemal BAYHAN

İmza

(imza)

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Ömer AKBULUT

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak olarak kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZET

Y. Lisans Tezi

FINDIKKABUĞU VE AKTİF KARBON KULLANILARAK SENTETİK ATIK SUDAN BİTKİSEL YAĞ ADSORPSİYON (İZOTERM VE KİNETİK) ÇALIŞMALARI

Ercüment ŞAHİN
Atatürk Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Yalçın Kemal BAYHAN

Bu araştırmada fındikkabuğu ve aktif karbon kullanılarak, sentetik olarak hazırlanmış bitkisel yağlı sudan yağ giderimi araştırılmıştır. Bitkisel yağ gideriminde edebilmek için fındık kabuğu ve aktif karbon ayrı ayrı denenmiştir, Bitkisel yağın adsorplanması suretiyle atık su ortamından giderimi amaçlanmıştır. Yapılan çalışmalarda yağ giderimi üzerinde etkili olması beklenen parametrelerden yağ konsantrasyonu, adsorbent miktarları, karıştırma hızı, karıştırma süreleri, pH, ve sıcaklık parametrelerinin yağ giderimi üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Adsorpsiyon izoterm çalışmaları sonucu fındık kabuğu ve aktif karbonun Langmuir izotermine uyduğu gözlenmiştir. 1 g/L fındık kabuğunun kullanımı sonucu 200 mg/L sentetik bitkisel yağlı atık suyu 45 dak. sonunda %75,026, aynı şartlar altında aktif karbon %85,679 yağ arıttığı gözlemlenmiştir. Optimum giderim koşulları olarak fındık kabuğu için 200 mg/L yağ konsantrasyonunda, 2 g/L fındık kabuğu miktarı, pH 3, 120 dak. ve 200 rpm de %91.9 verim elde edilmiştir. Fındık kabuğu ve aktif karbonun adsorpsiyon kinetik çalışması yapıp sırayla 1.derece kinetiğe ve fiziksel adsorpsiyona uyduğu belirlenmiştir.

2011, 99 sayfa

Anahtar Kelimeler: Fındık kabuğu; Aktif Karbon; Bitkisel Yağ; Adsorpsiyon.

ABSTRACT

Master Thesis

THE STUDIES OF VEGETABLE OIL ADSORPTION (ISOTHERM AND KINETICS) ATTAINING FROM THE SYNTHETIC WASTE WATER BY USING HAZELNUT SHELL AND ACTIVATED CARBON

Ercüment ŞAHİN
Atatürk University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Environmental Engineering

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yalçın Kemal BAYHAN

In this study, the removal of synthically prepared vegetable oil in water prepared was analyzed. The removal of vegetable oil from the waste water by the adsorption of vegetable oil was studied by using the hazelnut shell and activated carbon separately to obtain a remarkable success in the removal of oil in water. In this study, the parameters such as adsorbent quantities, oil concentration, mixing time, mixing speed, pH and temperature were investigated, according to the effects of them on the removal of oil.

The hazelnut shell and activated carbon were observed to suit the Langmuir isotherm as a consequence of the studies of adsorption isotherm. 1 g/L hazelnut shell was observed that 200 mg/L synthetic oil in water was removed at the rate of 75,026% at the end of 45 minutes and under the same conditions, the activated carbon was removed at the rate of 85,679% through the use of hazelnut shell. As the optimum removal conditions, the quantity of 2 g/L hazelnut shell, pH 3 and 200 rpm were removed at the rate of 91.9% in the 200 mg/L oil concentration for the studies of hazelnut shell. The adsorption kinetics study of hazelnut shell and activated carbon was achieved and they were identified to suit the kinetics of the first degree and the physical adsorption, respectively.

2011, 99 Pages

Keywords: Hazelnut Shell; Activated Carbon; Vegetable Oil; Adsorption

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimin hazırlanmasında bilgi ve emeği ile bana yardımcı olan, beni yönlendiren ve tecrübeleri ile karşılaştığım zorlukları kolayca aşmamı sağlayan, çalışmamın gerçekleştirilebilmesi için gerekli olanakların sağlanmasında her türlü desteği veren, hoşgörülü bir çalışma ortamı sunan değerli hocam ve danışmanım Sayın Doç. Dr. Yalçın Kemal BAYHAN'a,

Laboratuar çalışmalarım esnasında her türlü yardım ve desteğini esirgemeyen, bilgi ve birikiminden yararlandığım Sayın Prof. Dr. Yaşar NUHOĞLU'na, Sayın Arş. Gör. Baybars Ali FİL'e, Sayın Arş. Gör. Fatma EKMEKYAPAR TORUN'a ve Sayın Arş. Gör. Serkan BAYAR'a,

Tez çalışmam boyunca beni motive etmeye çalışan her zaman ve her türlü yardımına koşan Sayın Çevre Yük. Müh. Murat BİRE'ye, Sayın Çevre Yük. Müh. Zeynep TURAN'a,

Çevirilerimde yardımını esirgemeyen Sayın İngilizce Öğretmeni Emine KUZULU'ya, Çalışmalarım esnasında bir aile ortamı edasında çalışma imkânı sağlayan Çevre Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi ve araştırma görevlilerine,

Ayrıca bu çalışmam sırasında ve tüm hayatım boyunca yanımda olan, bana güvenen, ilgi ve sevgilerini benden esirgemeyen çok değerli aileme, Sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Ercüment ŞAHİN
Eylül 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	2
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
SİMGELER DİZİNİ.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER.....	5
2.1. Su Kirliliği.....	5
2.2. Atık Suların Arıtılması.....	7
2.2.1. Fiziksel temel prosesler.....	7
2.2.2. Kimyasal temel prosesler	8
2.2.3. Biyolojik temel prosesler	8
2.3. Su Kalite Kriterleri ve Standartları ile Atık Su Standartları	8
2.4. Yağlar	11
2.5. Yağ Kaynakları	12
2.6. Su ve Atık Sularda Yağ kirliliği ve Çevreye Etkileri.....	13
2.7. Adsorpsiyon	14
2.7.1. Fiziksel adsorpsiyon.....	15
2.7.2. Kimyasal adsorpsiyon	16
2.7.3. İyonik adsorpsiyon	16
2.8. Adsorbsiyon İzotermi.....	17
2.8.1. Henry yasası	17
2.8.2. Freundlich izotermi	18
2.8.3. Langmuir izotermi.....	18
2.9. Adsorpsiyon Kinetiği	21
2.10. Biyosorpsiyon Prosesi.....	22

2.11. Biyosorpsiyonu Etkileyen Faktörler	22
2.12. Kullanılan Adsorbentlerin Özellikleri.....	24
2.12.1. Fındık kabuğu (<i>corylus avellana</i>)	24
2.12.2. Aktif karbon	25
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	27
3.1. Materyal	27
3.1.1. Kullanılan kimyasallar	27
3.1.2. Deney Düzenegi	27
3.2. Yöntem.....	28
3.2.1. Deneyin yapılışı	28
3.2.2. Yağ konsantrasyonun belirlenmesi	29
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA.....	30
4.1. Fındık Kabuğu Adsorpsiyon Çalışmaları.....	30
4.2. Fındık Kabuğu Verim Hesaplamaları	33
4.2.1. Adsorbent miktarının adsorpsiyona etkisi.....	33
4.2.2. pH'nın adsorpsiyona etkisi.....	34
4.2.3. Karıştırma hızının adsorpsiyona etkisi.....	35
4.2.4. Sıcaklığın adsorpsiyona etkisi.....	37
4.3. Aktif Karbon Adsorpsiyon Çalışmaları	38
4.4. Aktif Karbon Verim Hesabı.....	41
4.4.1. Adsorbent miktarının adsorpsiyona etkisi.....	41
4.4.2. pH'nın adsorpsiyona etkisi	42
4.4.3. Karıştırma hızının adsorpsiyona etkisi	43
4.4.4 Sıcaklığın adsorpsiyona etkisi.....	44
4.5. Fındık kabuğu ile Kinetik Çalışması.....	45
4.5.1. Fındık kabuğu ile yalancı 2. mertebe kinetik.....	46
4.5.2. Fındık kabuğu ile 1. derece kinetik.....	62
4.5.3. Fındık kabuğu için aktivasyon enerjisi incelenmesi	67
4.5.4. Fındık kabuğu termodinamik incelenmesi	68
4.6. Aktif Karbon ile Kinetik Çalışması.....	69
4.6.1. Aktif karbon ile yalancı 2. mertebe kinetik.....	70

4.6.3. Aktif karbon için aktivasyon enerjisi incelenmesi	88
4.6.4. Aktif karbon termodinamik incelenmesi.....	88
4.7. Fındık kabuğu FITR Analizi	89
4.8. Fındık kabuğu Zeta Potansiyeli İncelenmesi	91
4.8.1. Denge pH	91
4.8.2. Zeta potansiyeli (zP)	91
5. SONUÇ.....	92
KAYNAKLAR	96
ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER DİZİNİ

A	Arrhenius sabiti
a	Langmuir adsorpsiyon izotermine tek bir tabaka oluşturmak için adsorplayıcının birim ağırlığında adsorplanan madde miktarı (mg/g)
C	Konsantrasyon (mg/L)
C_e	Dengede çözeltide adsorplanmadan kalan çözünen konsantrasyonu (mg/L)
C_0	Çözünenin başlangıç konsantrasyonu (mg/L)
Ea	Aktivasyon enerjisi (kJ/mol)
K	Langmuir adsorpsiyon izotermine ait deneysel sabit
K_f	Freundlich izotermine adsorpsiyon kapasitesini gösteren sabit
K_H	Henry sabiti
k_1	Birinci derece kinetik hız sabiti (1/dak)
k_2	İkinci derece kinetik hız sabiti (g/mg dak)
n	Freundlich izotermine adsorpsiyon şiddetini gösteren sabit
q_e	Denge anında birim adsorbent başına adsorplanan madde miktarı (mg/g)
q_m	Langmuir izotermine adsorbentin tek tabaka kapasitesi (mol/g)
q_t	t anında birim adsorbent başına adsorplanan madde miktarı (mg/g)
r	Regresyon katsayısı
R	Gaz sabiti (J/K mol)
t	Zaman (dakika)
T	Sıcaklık ($^{\circ}$ C),(K)
zP	Zeta potansiyeli (mV)
ΔG	Gibbs serbest enerjisi (kJ/mol)
ΔH	Entalpi (kJ/mol)
ΔS	Entropi (kJ/mol K)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Trigliserid şeklindeki bir yağ molekülü	11
Şekil 2.2. Yağ molekülü.....	11
Şekil 3.1. Deney düzeneği diyagramı	27
Şekil 3.2. Yağ-gres kalibrasyon eğrisi	29
Şekil 4.1. Konsantrasyon değişimin q_e ye olan etkisi.....	30
Şekil 4.2. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında elde edilen Freundlich izotermi.....	31
Şekil 4.3. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında elde edilen Langmuir izotermi	32
Şekil 4.4. Fındıkkabuğu miktarının adsorbsiyon verimi üzerine etkisi	34
Şekil 4.5. pH'nın adsorbsiyon verimi üzerine etkisi	35
Şekil 4.6. Karıştırma Hızının adsorbsiyon verimi üzerine etkisi	36
Şekil 4.7. Sıcaklığın adsorbsiyon verimi üzerine etkisi	38
Şekil 4.8. Konsantrasyon değişimin q_e ye olan etkisi.....	39
Şekil 4.9. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında elde edilen Freundlich izotermi.....	40
Şekil 4.10. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında elde edilen Langmuir izotermi.....	41
Şekil 4.11. Aktif karbon miktarının adsorbsiyon verimi üzerine etkisi	42
Şekil 4.12. pH'nın adsorbsiyon verimi üzerine etkisi.....	43
Şekil 4.13. Karıştırma hızının adsorbsiyon verimi üzerine etkisi	44
Şekil 4.14. Sıcaklığın adsorbsiyon verimi üzerine etkisi	45
Şekil 4.15. Sıcaklıkların için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	48
Şekil 4.16. Sıcaklıkların t anında birim adsorbent başına toplanan madde miktarı	49
Şekil 4.17. Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	51
Şekil 4.18. Konsantrasyonların t anında adsorbent başına toplanan madde miktarı	52
Şekil 4.19. Fındıkkabuğu miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	54

Şekil 4.20. Adsorbent miktarının t anında adsorbent başına toplanan madde miktarı ..	55
Şekil 4.21. Karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	58
Şekil 4.22. Karıştırma hızların t anında birim adsorbent toplanan madde miktarı.....	58
Şekil 4.23. pH için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	61
Şekil 4.24. pH'ların t anında birim adsorbent başına toplanan madde miktarı	62
Şekil 4.25. Sıcaklık için 1. derece kinetik grafiği	63
Şekil 4.26. Konsantrasyon için 1. derece kinetik grafiği	64
Şekil 4.27. Fındıkkabuğu miktarı için 1. derece kinetik grafiği.....	65
Şekil 4.28. Karıştırma hızı için 1. derece kinetik grafiği	66
Şekil 4.29. pH için 1. derece kinetik grafiği	67
Şekil 4.30. Arrhenius grafiği	68
Şekil 4.31. $\ln k_c$ 'ye karşılık $1/T$ grafiği	69
Şekil 4.32. Sıcaklık ($^{\circ}\text{C}$) için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	72
Şekil 4.33. Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	75
Şekil 4.34. Aktif karbon miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	77
Şekil 4.35. Karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	80
Şekil 4.36. pH için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği	83
Şekil 4.37. Sıcaklık için 1. derece kinetik grafiği	84
Şekil 4.38. Konsantrasyon için 1. derece kinetik grafiği	85
Şekil 4.39. Aktif karbon miktarı için 1. derece kinetik grafiği	86
Şekil 4.40. Karıştırma hızı için 1. derece kinetik grafiği	86
Şekil 4.41. pH için 1. derece kinetik grafiği	87
Şekil 4.42. Arrhenius grafiği.....	88
Şekil 4.43. $\ln k_c$ 'ye karşılık $1/T$ grafiği.....	89
Şekil 4.44. Fındıkkabuğu için FITR grafiği.....	89
Şekil 4.45. Zeta potansiyeli (zP)	91

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Atık su standartları.....	10
Çizelge 4.1. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında C_e ve q_e değerlerinin değişimi.....	30
Çizelge 4.2. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında $\log C_e$ ve $\log q_e$ değerlerinin değişimi Freundlich hesabı.....	31
Çizelge 4.3. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında C_e ve C_e/q_e değerlerinin değişimi Langmuir hesabı.....	32
Çizelge 4.4. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında fındık kabuğu için Freundlich ve Langmuir izotermelerinden elde edilen K_f , n , q_m , K , R^2 değerleri.....	33
Çizelge 4.5. Farklı başlangıç fındıkkabuğu konsantrasyonları ile C_e ve q_e değerlerinin değişimi	34
Çizelge 4.6. Farklı başlangıç pH'nın C_e ve q_e değerlerinin değişimi.....	35
Çizelge 4.7. Farklı başlangıç karıştırma hızının C_e ve q_e değerlerinin değişimi.....	36
Çizelge 4.8. Farklı başlangıç sıcaklıkların C_e ve q_e değerlerinin değişimi	37
Çizelge 4.9. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında C_e ve q_e değerlerinin değişimi.....	38
Çizelge 4.10. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında $\log C_e$ ve $\log q_e$ değerlerinin değişimi Freundlich hesabı.....	39
Çizelge 4.11. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında C_e ve C_e/q_e değerlerinin değişimi Langmuir hesabı.....	40
Çizelge 4.12. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında Fındıkkabuğu için Freundlich ve Langmuir izotermelerinden elde edilen K_f , n , q_m , K , R^2 değerleri.....	41

Çizelge 4.13. Farklı başlangıç aktif karbon konsantrasyonları ile C_e ve q_e değerlerinin değişimi	42
Çizelge 4.14. Farklı başlangıç pH'nın C_e ve q_e değerlerinin değişimi.....	43
Çizelge 4.15. Farklı başlangıç karıştırma hızının C_e ve q_e değerlerinin değişimi.....	44
Çizelge 4.16. Farklı başlangıç sıcaklıklarının C_e ve q_e değerlerinin değişimi	45
Çizelge 4.17. 25 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	46
Çizelge 4.18. 35 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	47
Çizelge 4.19. 45 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	47
Çizelge 4.20. Sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler	48
Çizelge 4.21. 300 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ..	49
Çizelge 4.22. 200 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ..	50
Çizelge 4.23. 100 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ..	50
Çizelge 4.24. 50 mg/L konsantrasyon için 1. derece kinetik incelenmesi	51
Çizelge 4.25. Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler.....	52
Çizelge 4.26. 0,2 g fındık kabuğu miktarı için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi	53
Çizelge 4.27. 0,1 g fındık kabuğu miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	53
Çizelge 4.28. 0,05 gr. fındıkkabuğu miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	54
Çizelge 4.29. Fındıkkabuğu miktarı için 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler.....	55
Çizelge 4.30. 200 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	56
Çizelge 4.31. 150 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	56
Çizelge 4.32. 250 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	57
Çizelge 4.33. 300 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	57
Çizelge 4.34. Karıştırma hızı için 2. mertebe kinetik grafikten elde edilen değerler ..	58
Çizelge 4.35. pH için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	59
Çizelge 4.36. pH= 7,00 için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	60

Çizelge 4.37. pH= 6,00 için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi	60
Çizelge 4.38. pH= 3,00 için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	61
Çizelge 4.39. pH için yalancı 2. mertebe kinetik grafikten elde edilen değerler	62
Çizelge 4.40. Sıcaklık için 1. derece kinetik için değerler.....	63
Çizelge 4.41. Konsantrasyon için 1. derece kinetik için değerler.....	64
Çizelge 4.42. Adsorbent miktarı için 1. derece kinetik için değerler.....	65
Çizelge 4.43. Karıştırma hızı için 1. derece kinetik için değerler.....	66
Çizelge 4.44. pH için 1. derece kinetik için değerler	67
Çizelge 4.45. A ve Ea değerleri	68
Çizelge 4.46. 25 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	70
Çizelge 4.47. 35 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	71
Çizelge 4.48. 45 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	71
Çizelge 4.49. Sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler	72
Çizelge 4.50. 300 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ..	73
Çizelge 4.51. 200 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ..	73
Çizelge 4.52. 100 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ..	74
Çizelge 4.53. 50 mg/L konsantrasyon için 1. derece kinetik incelenmesi	74
Çizelge 4.54. Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler.....	75
Çizelge 4.55. 0,2 g aktif karbon miktarı için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi ...	76
Çizelge 4.56. 0,05 g aktif karbon miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	76
Çizelge 4.57. 0,1 g aktif karbon miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.	77
Çizelge 4.58. Aktif karbon miktarı için 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler	78
Çizelge 4.59. 200 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	78
Çizelge 4.60. 150 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	79
Çizelge 4.61. 250 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	79
Çizelge 4.62. 300 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	80
Çizelge 4.63. Karıştırma hızı için 2. mertebe kinetik grafikten elde edilen değerler ..	81

Çizelge 4.64. pH için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi	81
Çizelge 4.65. pH= 7,00 için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	82
Çizelge 4.66. pH= 6,00 için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi	82
Çizelge 4.67. pH= 3,00 için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi.....	83
Çizelge 4.68. pH için yalancı 2. mertebe kinetik grafikten elde edilen değerler	84
Çizelge 4.69. Sıcaklık için 1. derece kinetik için değerler.....	85
Çizelge 4.70. Konsantrasyon için 1. derece kinetik için değerler.....	85
Çizelge 4.71. Adsorbent miktarı için 1. derece kinetik için değerler.....	86
Çizelge 4.72. Karıştırma hızı için 1. derece kinetik için değerler.....	87
Çizelge 4.73. pH için 1. derece kinetik için değerler	87
Çizelge 4.74. A ve Ea değerleri	88
Çizelge 4.75. Fındıkkabuğu FITR değerleri	90

1. GİRİŞ

Her türlü faaliyetleri sonucu, havada, suda ve toprakta meydana gelen olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ve aynı faaliyetler sonucu ortaya çıkan koku, gürültü ve atıkların çevrede meydana getirdiği arzu edilmeyen sonuçlara “Çevre Kirliliği” denir (Anonim 1983). Hızlı nüfus artışı, sanayileşme ve insan ihtiyaçlarının değişmesi sonucu oluşan atıkların arıtılmadan alıcı ortama verilmesi sonucu oluşan çevre kirliliği insanların yanı sıra bütün canlıları etkilemekte, onların çeşitli şekilde zarar görmesine ve birçok canlı türünün yok olmasına sebep olmaktadır. Hızlı nüfus artışına bağlı oluşan atık suların bertaraf etmek için kurulan altyapı sistemleri zaman içerisinde yetersiz kalarak ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde doğal kaynakların kirlenmesine neden olmaktadır. Doğanın kendini yenileme yeteneğinin sınırlı olduğu, doğal kaynakların tahrip edilerek ekolojik dengenin bozulduğu fark edildiğinde ise geriye dönüşüm mümkün olmamaktadır. Diğer kirleticiler bir tarafa radyoaktif maddelerin bile deniz ve göllere dökülmeye başlaması ve bunun zararlarının somut olarak görülmesi doğal dengenin bir daha düzeltilmeyecek şekilde bozulduğunun göstergesidir. Canlılar ve onları etkileyen çevre faktörleri arasında meydana gelen bu dengesizlik “Çevre Sorunları” olarak bilinmektedir. Bu dengesizlik son 25-30 yıl içerisinde en yüksek düzeye ulaşmıştır.

Çevre sorunları dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi ülkemizin de en önemli problemlerinden birisi haline gelmiştir. Kirlenen kaynakların yeniden doğal haline dönüştürülmesi çoğu zaman kirlenmenin önlenmesinde daha zor ve pahalı olmaktadır. Bu durumda ülkemiz gibi gelişmekte olan, ancak sınırlı ekonomik ve teknolojik imkanlara sahip ülkelerde doğal kaynakların düzenli kullanılarak kirlenmeye karşı korunması büyük önem taşımaktadır.

Çevre kirliliği, kirletilen ortamlar dikkate alındığında genel olarak hava, su ve toprak kirliliği olarak üç grupta incelenmektedir. Çevre kirliliği sonucunda, insan ile birlikte tüm organizmalar, yapılar, kültür anıtları, kısacası canlı ve cansız çevre olumsuz yönde

etkilenmektedir (Çepel 1983). Çevre kirliliğinin önüne geçilebilmesi için, nüfus artışının ve aşırı tüketimin kontrol altına alınması, kaynaklara daha iyi ve tekrar kullanma imkanlarının geliştirilmesi gerekmektedir (Karpuzcu 1991).

Doğal çevrenin önemli bir kısmını oluşturan çeşitli su kaynaklarının (akarsu, göl ve denizler) çeşitli etkenlerle kirlenmesi ve bu kirlenmenin insan başta olmak üzere diğer canlıların yaşamını olumsuz yönde etkilenmesi su kirliliği olarak tanımlanır. Su kirliliğinin kaynağı; kentlerde, toplu yerleşim alanlarında ve endüstriyel kuruluşlarda kullanıldıktan sonra atılan atık sulardır. Su kirliliğinin başlıca etmenleri olarak biyolojik ve kimyasal faktörler sayılabilir. Biyolojik kirlenmenin başlıca nedenleri olan patojen mikroorganizmalar yer altı ve yüzey sularına karışarak ciddi sağlık tehlikelerine neden olmaktadır. İlgili mevzuat ve yasalara uyulmaması, denetimlerin yetersiz olması kirliliğin boyutlarının artmasına neden olmaktadır (Dökmeci 1999).

Kimyasal kirlenmenin en önemli nedeni; endüstri tesislerinde kullanıldıktan sonra alıcı ortama verilen endüstriyel atık sulardır. Su kaynaklarına ulaşarak suyun kalitesini bozan endüstriyel atık sular, su ortamındaki yaşam dengesini bozmaktadır. Bu nedenle alıcı ortamlara atık sularla taşınan kirleticiler, uygun bir arıtım tesisinde arıtılarak alıcı ortama verilmelidirler.

İnsanlar, yaşamsal ve ekonomik gereksinimleri için, sürekli bir döngü içindeki suyu alıp kullanıldıktan sonra tekrar aynı döngüye verirler. Bu süreçte suya karışan maddeler, suların fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerini değiştirerek, su kirliliğine neden olur (Anonim 1991). Su kirlenmesi, sularda yaşayan çeşitli canlı varlıklara zarar vererek, sucul ekosistemlerin etkilenmesine, dengelerin bozulmasına ve giderek doğadaki tüm suların sahip oldukları kendi kendini temizleme kapasitesinin azalmasına veya yok olmasına yol açabilir (Gündüz 1994). Bu nedenle özellikle son yıllarda kaliteli suya olan ihtiyaç dünya genelinde giderek artmaktadır. Halk sağlığını tehdit eden bulaşıcı hastalıkların daha çok içme sularını diğer kaynaklara oranla daha duyarlı duruma getirmiştir. Dolayısıyla suları sadece bugünkü kullanma imkanları için değil, gelecekteki muhtemel faydalanmalar için de koruma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu

durum sadece aşırı kirlenmiş bölgeler için değil, temiz ortamlar için de geçerli olmalıdır.

Her yıl, kentsel ve endüstriyel gelişimi ile atık su deşarjlarında yağ ve türevleri artmaktadır. Kirlenmiş sularda yağlar katı yağ, kesme yağı, sıvı yağı ve ağır ve hafif hidrokarbonlar olarak bulunur. Ana kirleticiler ise endüstriyel rafineri, metal sanayileri ve gıda sektörüdür. Bu emülsiyonlar atık sularda biyolojik olarak çeşitli problemlere neden olmaktadır (Srinivasan and Viraraghavan 2010). Dünyada ve ülkemizde birçok sanayi kuruluşu atık su problemi ile karşı karşıyadır. Atık suların uygun teknoloji ile arıtılması ve geri kazanılması çevre kirliliği ve ülke ekonomisine pek çok fayda sağlamış olacaktır.

Evsel ve endüstriyel atık suların ve çamurların gres içeriği, bu tip maddelerin toplanmasında ve arıtılmasında oldukça önemlidir. Gres, sudaki çözünürlüğünün az oluşu ve sıvı fazdan ayrılma eğilimi nedeni ile özel bir önemi vardır. Gresin bu özellikleri, flotasyon işlemleri ile kolaylıkla ayrılmasında bir avantaj olmakla beraber, atık sularda borulara naklini, onların biyolojik arıtma ünitelerinde parçalanmasını ve alıcı sulara verilmesini karışık ve zor bir işlem haline sokar (Samsunlu 1999).

Srinivasan and Viraraghavan (2010), adsorpsiyon çalışmasıyla *Mucor rouxii* ve *Absidia coerulea*, Kitosan ve ceviz kabuğu ile kanola yağı, mineral yağı ve kesme yağı gidermiştir. Kanola yağı için *Mucor rouxii* %77, *Absidia coerulea* %72, Kitosan %99, ceviz kabuğu %83 oranında gidermiştir. Mineral yağı için *Mucor rouxii* %84, *Absidia coerulea* %80, Kitosan %97, ceviz kabuğu %96 oranında gidermiştir. Kesme yağı için *Mucor rouxii* %93, *Absidia coerulea* %91, Kitosan %99, Ceviz kabuğu %96 oranında gidermiştir.

Ahmad *et al.* (2005), adsorpsiyon çalışmasında yağlı atık sudan (bitkisel yağı) 0,5 gr toz ve 2 gr granül adsorbent (kitosan) kullanılarak %100 e yakın arıtım sağlamıştır.

Yapılan bir diğ er adsorpsiyon çalışmasında 2 g/L lık bitkisel yağı atık sudan 8 gr aktif karbon, 12 gr Bentonit kullanarak %99 luk bir arıtım gerçekleştirmiştir (Ahmad *et al.* 2005).

Aktif karbonun adsorplayıcı özellik göstermesi ile ilgili olarak adsorbsiyon çalışmasında Bagreev and Bandozs (2001), aktif karbon kullanarak %80 oranında H₂S adsorplanmıştır.

Moon and Lee (2005), adsorbentlerde elde edilmiş aktif karbon ile bir polimer olan curdlan kullanarak Cu²⁺, Mn²⁺, Pb²⁺ ve Cd²⁺ iyonlarının maksimum adsorpsiyon kapasiteleri sırasıyla 161 mg/g, 75mg/g, 72 mg/g ve 41 mg/g olarak belirlenmiştir.

Kadirvelu *et al.* (2004), adsorpsiyon işleminde 80 mg/50 ml ve 115 mg/50 ml aktif karbon konsantrasyonu ile sırasıyla 40 mg/L ve 60 mg/L Hg(II)'yi %100'e yakın oranında adsorplanmıştır.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Su Kirliliği

Teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesi, su kaynaklarından azami faydanın sağlanmasına aracı olmakla birlikte, bu ilerlemeye paralel olarak sanayileşmenin ve şehirleşmenin de artması beraberinde çevre kirliliğini ve özellikle de su kirliliğini getirmiştir. İnsanlar devamlı olarak doğal hidrolojik çevrime müdahale etmekte, su kaynaklarının kalitesini düşürecek düzeylerde organik, inorganik ve biyolojik kirlenme meydana getirmektedir. Su kirliliğinin çeşitli tanımlamaları yapılmakla beraber ABD Çevre koruma Ajansı (EPA), su kirliliğini, suyun kalitesini ölçülebilecek düzeyde kötüleştirecek miktar veya konsantrasyonlarda kanalizasyon suyu, endüstriyel atık su ve diğer zararlı veya istenmeyen maddelerle bozulması olarak tanımlanmaktadır (Bayhan 1996).

Günümüzde kentsel alanlardan, endüstriyel kuruluşlardan ve tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan atık sular, su kirliliğinin en önemli sebepleri arasında yer almaktadır. Sanayinin neden olduğu su kirlenmesi, hızlı nüfus artışından ileri gelen kirlenmeden çok daha fazladır. 1975'te bilim adamları tarafından yapılan bir çalışmaya göre İzmit körfezinde bulunan 14 fabrikanın atık sularının körfeze yaptığı kirlenme, 2.250.000 kişinin yapabileceği kirlenmesi, endüstri koluna göre farklılıklar göstermektedir. Ayrıca her işletme, işletmede kullanılan ana ve yardımcı hammaddelere ve proseslere bağlı olarak, değişik türden organik ve inorganik madde içeren atık sular üretmektedir (Taner vd 1995). Endüstriyel atıkların bir kısmı çabuk biyodegradasyona uğradığından, çevre kirlenmesinde olumsuz etkileri nispeten azdır. Ancak petrokimya, tekstil, maden, boya, kağıt vb. gibi endüstri kollarından çıkan atık suların bileşiminde canlılar için zararlı olan aromatik, alifatik hidrokarbonlar, ağır metaller, metaloidler, radyoaktif maddeler, plastikler, gazlar ve mineral tozlar bulunmaktadır (Dökmeci 1999).

Suların kirlenmesinde sanayi atıklarından sonra evsel atık adını verdiğimiz, yerleşim bölgelerinden sulara karışan atıklar da önemli etkiye sahiptir. Evsel atıklar özellikle nüfusu hızla artan, çarpık kentleşme gösteren yerleşim birimlerinde, çevre kirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Su kirlenmesinde rol oynayan evsel atıklar; dışkı atıkları, şeker, nişasta, alkol, yağ gibi yiyecek atıklarını, kağıt, plastik, bez gibi atıkları ve deterjanları içermektedir (Dökmeci 1999).

Atık suların kirliliği, fiziksel, kimyasal ve biyolojik kirlilik olarak başlıca üç kısımda incelenir. Gerek tarımsal faaliyetler sonucu oluşan atık sular, gerekse endüstriyel ve evsel kaynaklı atık sular, suyun fiziksel özelliklerini bozucu etkiye sahiptirler. Fiziksel kirlenmeye; katı atıklar ile renk, koku, sıcaklık ve bulanıklık oluşturan maddeler neden olmaktadır. Bu tür sularda saptanması gereken fiziksel parametreler; katı maddelerin konsantrasyonu, suyun sıcaklığı, rengi ve pH değeridir.

Sulardaki kimyasal kirlenmenin önemli nedenlerinin başında endüstriyel atıklar gelmektedir. Endüstride su, soğutma yıkama, çözücü vb. gibi çok değişik amaçlarla kullanılır ve yabancı maddeler bu işlemler sırasında sulara karışır. Özellikle petrol ve ilaç endüstrilerinin atık sularında binlerce değişik organik bileşik bulunabilir (Dökmeci 1999). Atık suyun kimyasal özelliklerini içerdiği çözünmüş organik maddeler, toksik maddeler, azotlu ve fosforlu maddeler belirler. Bu anlamda kimyasal kirlilik, proteinler, yağlar, yüzey reaktifleri, fenoller, klorür, azot, fosfor, kükürt, ağır metaller, oksijen, hidrojen, sülfür, metan gibi organik ve inorganik kökenli maddelerin karışmasıyla oluşmaktadır (Gündüz 1994). Organik maddeler su kaynağına ulaştığında, doğal olarak ortamda bulunan mikroorganizmalarca hemen parçalanmaya başlamakta ve bu olay su ortamında oksijenin hızla tüketilmesine neden olmaktadır. Suyun oksijen kapasitesinin üzerine organik madde sulara karıştığında, bu maddeler mikroorganizmalar tarafından parçalanırken ortamdaki oksijen yok denilecek kadar azalmakta ve bu durumun devam etmesi halinde oksijen konsantrasyonu sıfırlanmaktadır. Çeşitli faaliyetler sonucu patojenik özellikte olan bakteri, alg, mantar ve virüs gibi mikroorganizmalar biyolojik kirliliğe neden olmaktadır (Temizel 1988). Özellikle hayvan kesim yerleri, et işletme tesisleri, hastaneler ve evsel atık sulardan kaynaklanmaktadır. Biyolojik olarak kirlenilen

suların içme suyu ve kullanma suyu olarak tüketilmesi çeşitli salgın hastalıkların oluşmasına neden olmaktadır.

2.2. Atık Suların Arıtılması

Evsel, endüstriyel, tarımsal ve diğer kullanımlar sonucunda kirlenmiş veya özellikleri değişmiş sular ile maden ocakları, cevher hazırlama tesisi çıkış suları, şehirlerde cadde, sokak ve benzeri alanlarda yağışlarla akışa geçen sular atık su olarak kabul edilebilir (Anonim 1988; Tünay 1996a; Tünay 1996b). İnsan başta olmak üzere diğer tüm canlıların yaşamını ve doğal dengeyi olumsuz yönde etkileyen atık sular ilk olarak 1870 yılında ABD’de arıtmaya başlanmış olup günümüzde başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bütün dünya ülkeleri tarafından çeşitli derecelerde arıtıma tabi tutulmakta, konuyla ilgili yaptırım gücü yüksek hukuki düzenlemeler ve denetim mekanizmaları uygulamaya konulmaktadır (Ekmekyapar 2004).

Atık suların arıtımında temel amaç, atık suların kirlilik derecelerinin, kullanım yerlerine göre istenilen düzeye indirilmesidir. Bu amaçla kullanılan yöntemler genelde fiziksel temel işlemler, kimyasal temel prosesler ve biyolojik prosesler olarak üç grupta toplanabilir (Metcalf and Eddy 1991).

2.2.1. Fiziksel temel prosesler

Arıtım yöntemleri arasında fiziksel kuvvetlerin önde ve baskın olduğu uygulamalar fiziksel temel işlemler olarak bilinmektedir. En önemli temel işlemler ızgara, karıştırma, flokülasyon, sedimentasyon, flotasyon, filtrasyon ve gaz transferidir. Fiziksel arıtmada atık sular, içerisindeki kaba maddeler ayrılarak biyokimyasal oksijen ihtiyacı (BOİ) düşük olan sular haline getirilir.

2.2.2. Kimyasal temel prosesler

Kimyasal maddelerin ilavesi veya diğer kimyasal reaksiyonlarla kirleticilerin giderilmesi veya diğer kimyasal reaksiyonlarla kirleticilerin giderilmesini veya çevrilmesini sağlayan arıtım metodu kimyasal temel prosesler olarak adlandırılır. Atık suların arıtılmasında, çöktürme, adsorbsiyon ve dezenfeksiyon en çok kullanılan yöntemlerdir (Ekmekyapar 2004).

2.2.3. Biyolojik temel prosesler

Biyolojik aktivitelerle atık suların arıtılması biyolojik prosesler olarak bilinmektedir. Biyolojik arıtma özellikle koloidal veya çözünmüş halde bulunan parçalanabilir organik maddelerin giderilmesinde kullanılmaktadır. Bu maddeler ya gaz haline çevrilerek atmosfere verilmekte veya biyolojik hücre dokularına geçerek giderilmektedir (Metcalf and Eddy 1991). Biyolojik arıtım aynı zamanda atık suda bulunan besin maddelerinin (azot ve fosfor) gideriminde kullanılmaktadır. Birçok durumda atık sular biyolojik olarak arıtılabilmektedir (Ekmekyapar 2009).

Belirtilen bu temel operasyon ve prosesler çeşitli arıtım seviyelerini sağlamak için kendi aralarında gruplanabilmektedir. Önceden beri fiziksel işlemler birincil, kimyasal ve biyolojik prosesler ikincil, üçünün birleştirilmesi ise ileri veya üçüncül arıtım olarak adlandırılır. İleri arıtımda ayrıca aktif karbon adsorbsiyonu, iyon değişimi, ters osmoz, elektordiyaliz gibi yöntemlerden faydalanılmaktadır (Pekin 1983).

2.3. Su Kalite Kriterleri ve Standartları ile Atık Su Standartları

Su kirliliğini önlemek için yapılacak müdahalelerde ilk gelen girişim kirlilik standartlarının belirlenmesidir. Standart belirlemede amaç su ortamlarında çeşitli kirletici unsurların konsantrasyonları için üst limitlerin saptanmasıdır. Su kirliliği kontrolünün etkin biçimde yürütülebilmesi için özellikle tüm suların kullanım

amaçlarına göre sınıflandırılması ve bu sınıflamaya uygun düşecek şekilde kirlilik sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu sınırlar; kriterler, amaçlar ve standartlar çerçevesinde belirlenmektedir. Su kalitesi kriterleri, sularda bulunabilecek çeşitli kirlletici unsurların insan ve canlı yaşamı üzerindeki etkilerini, hangi konsantrasyonlarda ve hangi koşullar altında ne tür zararların oluşabileceğini belirleyen bilgilerdir (Anonim 1988). Suyun kullanılacağı yere ve amaca göre değişen kalite kriterleri vardır. Kalite kriteri kavramı, standart kavramından farklıdır. Kriterler; herhangi bir amaçla kullanılacak suyun o amaca uygun ve yeterli özelliklerinin ayrıntılı tarifidir. Kalite kriterini saptamak için gerekli olan parametre sayısı ve bu parametrelerin alt ve üst limitleri, suyun kullanılacağı amaca göre belirlenir (Sağ 1993).

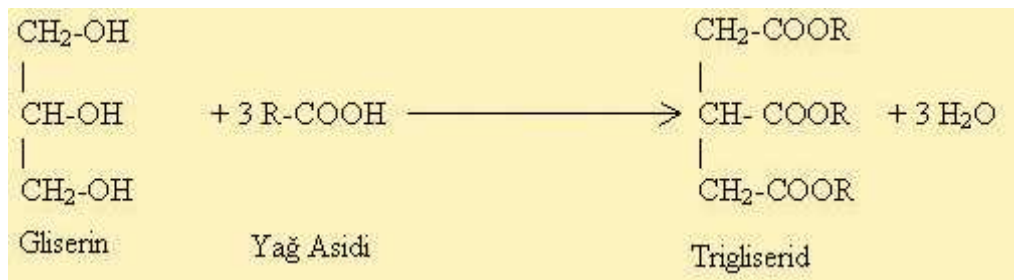
Çevre Kanunu'na dayalı olarak yürürlüğe giren “Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği” 1988 yılından beri su kirliliği kontrolü ve su kaynakları kullanımını kapsayan yasal ilkeleri ortaya koymuştur. Yönetmelik ön arıtmada uyulması gereken hususların yanı sıra tam arıtma ile sonuçlanan ve deniz deşarjı yapılan haller için gerekli standartları tanımlamıştır. Çizelge 2.1’de atık suların altyapı tesislerine bırakılmasında ön görülen standartlar verilmektedir (Anonim 1988).

Çizelge 2.1. Atık suların atık su altyapı tesislerine deşarjında öngörülen atık su standartları

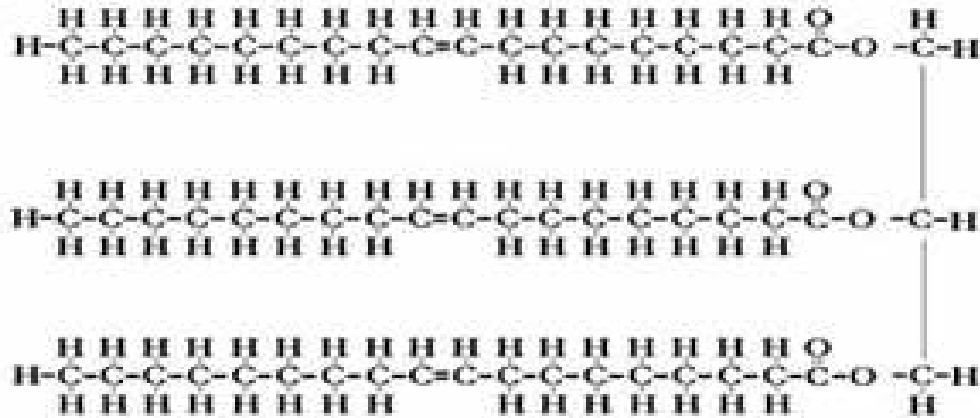
Parametre	Kanalizasyon sistemleri tam arıtma ile sonuçlanan atık su altyapı tesislerinde	Kanalizasyon sistemleri derin deniz deşarj ile sonuçlanan atık su altyapı tesislerinde
Sıcaklık (°C)	40	40
pH	6,5-10	6--10
Askıda katı madde	500	350
Yağ ve gres (mg/L)	250	50
Katran ve petrol kökenli yağlar (mg/L)	50	10
Kimyasal oksijen ihtiyacı (KOİ) (mg/L)	4000	600
Sülfat (mg/L)	2	1000
Toplam sülfür (S ²⁻) (mg/L)	2	2
Fenol (mg/L)	20	10
Serbest klor (mg/L)	5	5
Toplam azot (N) (mg/L)	-(a)	40
Toplam fosfor (P) (mg/L)	-(a)	10
Arsenik (As) (mg/L)	3	10
Toplam siyanür (CN ⁻) (mg/L)	10	10
Toplam kurşun(Pb)(mg/L)	3	3
Toplam kadmiyum (Cd) (mg/L)	2	2
Toplam krom (Cr) (mg/L)	5	5
Toplam civa (Hg) (mg/L)	0,2	0,2
Toplam bakır (Cu) (mg/L)	2	2
Toplam nikel (Ni) (mg/L)	5	5
Toplam kalay (Sn) (mg/L)	10	10
Toplam gümüş(Ag)(mg/L)	5	5
Klorür (Cl ⁻)(mg/L)	10000	
Yüzey aktif maddeler	Biyolojik olarak parçalanması Türk Standartları Enstitüsü standartlarına uygun olmayan maddelerin boşaltımı prensip olarak yasaktır	

2.4. Yağlar

Yağlar, en basit tanımlamayla organik asitlerle alkollerin yaptıkları esterlerdir. Suda ayrı faz yapmaları ve organik çözücülerde çözünmeleri ile tanınmaktadırlar. Aşağıdaki denklemde bir poliol olan gliserin ile bir yağ asidinin esterifikasyon ürünü ifade edilmiştir.

Şekil 2.1. Trigliserid şeklindeki bir yağ molekülü

Şekil 2.2. Yağ molekülü

Yağ molekülü incelendiğinde her bir yağ molekülünde 3 yağ asidi (oleik asit) ve bu yağ asitlerine bağlı bir tane de gliserol görülmektedir. Yalnız bu demek değildir ki her zaman 3 tip yağ asidi gliserole bağlanmak zorundadır. Bazı zamanlarda gliserollere 1

ya da 2 tane yağ asidi bağlanmasıyla da yağlar oluşur. Ayrıca farklı alkollere yağ asitlerinin bağlanması ile de yağlar oluşmaktadır.

2.5. Yağ Kaynakları

Kaynaklarına göre hayvansal yağlar ve bitkisel yağlar veya fiziksel durumlarına göre katı ve sıvı yağlar gibi sınıflandırılabilirken, bunlara ilave olarak kimyasal yapılarına göre de farklı bir sınıflandırmaya tabi tutulabilirler.

Yağ ile gres genelde birlikte anılır. Yağ ve gres esas olarak aynı maddeden oluşmakla beraber; gres, içindeki yağ ve diğer additifler aynı olmakla beraber bunların dışında ısı ve ezilme gibi yıpranmalara karşı dış mukavemetin artırılması için içine kısmi olarak yoğunluğunu artıracak maddeler katılmaktadır.

Her yıl, Kentsel ve Endüstriyel gelişimi ile atık su deşarjlarında yağ ve türevleri buna bağlı olarak artmaktadır. Bu atık sularda yağlar;

Bitkisel, Sıvı Kesim, Yağlanma Maddeleri, Ağır hidrokarbonlar (katran, gres yağ, ham petrol ve motorin), Hafif hidrokarbonlar (gaz yağı, jet yakıtı ve benzin) olarak bulunur (Srinivasan and Viraraghavan 2010).

Evsel Atık sularda Yağ – Gres Miktarı yaklaşık olarak 50-150 mg/L derin deniz deşarjında besin elementleri dışında alıcı ortamın estetik durumunun değişmesine neden olan yüzer maddeler, yağ-gres, koku ve renk parametrelerinin kontrolü için de deşarj öncesi arıtım gerekmektedir. Denizin estetik görünüşünü bozan yüzücü katı maddeler ve yağ-gres, deşarjdan önce atık sudan ayrılmalıdır. Derin deniz deşarjı için sınır değer 15 mg/L'dir. Atık suların Altyapı Tesislerinde Deşarj için Yağ- gres içeriği bakımından değerler kanalizasyon sistemleri tam artıma ile sonuçlanıyorsa: 250 mg / L Kanalizasyon sistemleri derin deniz deşarjı ile sonuçlanan tesislerde: 50 mg /L.

Bu atıkların başlıca endüstriyel kaynakları: petrol rafineleri, metal üretimi, metal işletmeleri ve gıda işlemcileridir (Srinivasan and Viraraghavan 2010).

2.6. Su ve Atık Sularda Yağ kirliliği ve Çevreye Etkileri

Yağ ve gres sudaki çözünürlüğünün az oluşu nedeniyle sıvı fazdan ayrılma eğilimi gösterir ve üst faz oluşturur. Yağ ve gres, suda ayrışmaları oldukça yavaş olup, bulundukları ortamlara kolayca gitmezler. Bu nedenle birçok sucul ortamlarda problemler doğururlar. Bu kirleticiler biyolojik atık su arıtımında problem yaratabilir. Kanalizasyona dökülen yağlar atık su arıtma tesislerine zarar verir ve işletme maliyetini artırır. Evsel atık sular genel olarak biyolojik olarak arıtılır. Evsel atık su içinde bulunan yağları biyolojik olarak arıtmak mümkün değildir. Ayrıca biyolojik arıtmada faaliyet gösteren bakteriler yağ ve gresle kaplanarak aktiviteleri engellenir. Atık suyun KOI ve BOI'sinde ciddi artışlara neden olur.

Et kesme ve paketlenme endüstrilerinden gelen atık sular, özellikle koyun ve ineklerin kesiminden gelen ağır yağları içermektedirler. Bu tip atık sular kanalizasyon borularının cidarlarına tutunarak taşıma kapasitesi üzerine olumsuz etki yaparlar.

Gres, arıtma tesislerinde çeşitli problemlere neden olmaktadır. Çok az tesis, gresin çöpe verilerek uzaklaştırması veya yakma vasıtası ile ayrılması olanaklarına sahiptir. Ön çökeltme tanklarında yüzeyden sıyrıcı yardımıyla köpük halinde ayrılan gresli maddeler, yine tesiste çökelen katı maddelerle birlikte uzaklaştırma ünitelerine sevk edilirler. Çamur çürütme tanklarında, gres yoğun olarak köpük tabakasında ayrılmak ve yüzeye doğru yüzmek eğilimindedir. Yüksek gres içerikli atık sulardan en önemlisi olan et, bitkisel yağ ve margarin endüstrilerinden gelen atık sularda, köpük problemi oldukça önemli olup, evsel kanalizasyon sistemlerinde bu tip atık suların doğrudan verilmesi sakıncalıdır (Samsunlu 1999).

2.7. Adsorpsiyon

Genel olarak adsorpsiyon, akışkan fazda çözünmüş haldeki belirli bileşenlerin bir katı adsorbent yüzeyine tutunmasına dayanan ve faz yüzeyinde görülen yüzeye tutunma olayıdır. Katı örgüsü içinde bulunan iyonlar çekim kuvvetlerince dengelenmiştir. Ancak katı yüzeyindeki atomların dengelenmemiş kuvvetleri, çözeltideki maddeleri katı yüzeyine çekerler ve yüzey kuvvetleri dengelenmiş olur. Bu şekilde çözeltideki maddelerin katı yüzeyine adsorpsiyonu gerçekleşir.

Adsorpsiyon olayı ilk olarak 1773 yılında Scheele ile 1777 yılında A. Fontana tarafından keşfedilmiştir. Adsorpsiyon üzerine ilk sistematik araştırmayı ise 1814 yılında Saussure yapmış, adsorpsiyon terimi ise 1881 yılında Kayser tarafından ileri sürülmüştür (Ruthven 1984).

Adsorplayıcı prosesinin meydana gelebilmesi için aşağıdaki üç koşulun sağlanması gerekmektedir.

- a) Adsorplayıcı maddenin yüzeyine tutunacak olan çözünmüş maddelerin özellikle adsorplayıcı maddenin etrafını saran çözücü sıvı film içerisinden geçmesi gerekmektedir. Bu geçişe film difüzyonu adı verilmektedir.
- b) Adsorplayıcı maddenin yüzeyine gelen maddelerin, gözeneklerin iç kısımlarına girebilmeleri için por difüzyonu adı verilen bir geçiş daha tamamlamaları gerekmektedir.
- c) Adsorpsiyon işlemi, bu iki aşamadan sonra çözünmüş maddenin adsorplayıcı madde üzerine fiziksel kuvvetlerle bağlanmasıyla son bulmaktadır (Karpuzcu 1984).

Katı- sıvı adsorbsiyonu içme suyu ve atıksu arıtımında önemli rol oynar. Adsorbsiyon prosesi su ve atık su arıtımında aşağıdaki amaçlarla kullanılmaktadır.

- İstenmeyen tat ve kokuların uzaklaştırılması,

- İnsektisid, bakterisid ve bunun gibi pestisidler biyolojik arıtma sistemlerinde girişim meydana getirebilirler ve arıtılmadan tesisten çıkarlar. Bu gibi maddelerin alıcı sulara gitmemesi için üçüncül arıtma olarak adsorbsiyon işlemi,
- Küçük miktarda toksik bileşiklerin (fenol vb.) sudan uzaklaştırılması,
- Deterjan kalıntılarının sudan uzaklaştırılması,
- Endüstriyel atıklarda bulunan kalıcı organik maddelerin ve rengin giderilmesi,
- Nitro ve kloro bileşikleri gibi özel organik maddelerin uzaklaştırılması,
- TOK ve klor ihtiyacının azaltılması,
- Deklorinasyon (klor giderme) amacı ile kullanılır (Şengül ve Küçükgül 1998).

Günümüzde adsorpsiyonun birçok uygulama alanı vardır. Adsorpsiyon işleminde, Birikim gösteren maddeye adsorbat, adsorblayan katıya da adsorban denilmektedir. Adsorbsiyon prosesinin hızı ve adsorplanan madde miktarı adsorbanın yüzey özelliklerine bağlıdır. Genelde sulu çözeltilerden çeşitli maddelerin veya gaz fazından herhangi bir maddenin gideriminde aktif karbon gibi yüzey alanı büyük olan adsorbanlar kullanılmaktadır. Gazların adsorbsiyonu sırasında basınç yükseltildiğinde, adsorban daha fazla miktarda gaz adsorplayacaktır. Çözeltilerin adsorbsiyonu için de aynı kural geçerlidir. Çözeltiden adsorbsiyonda, adsorbe olacak maddelerin doğası ve çözelti içerisindeki konsantrasyonu çok önemlidir (Alkan 2001). Adsorplayan madde yüzeyi ile adsorplanan kimyasal arasındaki çekim kuvvetlerine bağlı olarak gerçekleşen üç tür adsorpsiyon işlemi tanımlanmaktadır.

2.7.1. Fiziksel adsorpsiyon

Fiziksel adsorpsiyon Van der Waals kuvvetleri nedeniyle meydana geldiği için en önemli adsorpsiyon çeşidi arasındadır. Fiziksel adsorpsiyonun oluşabilmesi için düşük sıcaklık aralığı yeterlidir. Van der Waals etkileşimleri zayıf etkileşimler olduğu için, bir tanecik fiziksel olarak adsorplandığında salınan enerji, yoğunlaşma entalpisiyle aynı mertebededir. Aktivasyon enerjisi ve adsorpsiyon entalpisi 40 kJ/mol düşüktür. Bağlar

zayıf ve tersinirdir. Nitekim adsorplanan moleküller desorbe olmaktadır. Adsorpsiyon çok tabakalıdır. Rejenerasyonu kolaydır (Metcalf and Eddy 1972; Karaoğlu *et al.* 2010).

2.7.2. Kimyasal adsorpsiyon

Kimyasal adsorpsiyonda katı ve adsorplanacak çözünen arasında kimyasal bir reaksiyon oluşur ve reaksiyon genellikle geri dönüşümsüzdür. Kimyasal adsorpsiyon, fiziksel adsorpsiyonla karşılaştırıldığında daha spesifiktir. Genellikle yüksek sıcaklık aralığında oluşur. Kimyasal adsorpsiyon entalpisi, fiziksel adsorpsiyon entalpisinden çok daha büyüktür ve tipik değer 200 kJ/mol civarındadır. Adsorpsiyon sırasında çıkan ısı, reaksiyon ısısından daha büyüktür (5-100 kcal/mol). Normalde adsorbe edilen materyaller yüzey üzerinde ancak bir molekül kalınlığında örtü oluşturur ve molekülün yüzey üzerinde serbestçe hareket ettiği düşünülemez. Oysa fiziksel adsorpsiyonda moleküller yüzey çevresinde serbest hareket edebilmekte, yüzeye yapışmaktadır (Keskinler vd 1994).

2.7.3. İyonik adsorpsiyon

Yüzeydeki yüklü bölgelere elektrostatik kuvvetler ile çözeltideki iyonik karakterdeki adsorbanların çekilmesi sonucu oluşur. Adsorpsiyon, adsorbent ve adsorbatların iyonik güçleri ve moleküler büyüklüklerine göre seçimli olarak oluşur. Eş yüklü iyon durumunda küçük iyon tercih sebebidir. Yüzeye tutunan iyonlara eş yüklü başka iyonların, aynı anda yüzeyi terk etmesi şeklindeki sürece iyon değişimi adı verilir.

Pek çok farklı özelliklerine rağmen, çoğu durumda fiziksel, kimyasal ve iyonik adsorpsiyon arasında kesin bir ayrım yapılamaz, kimi kez birlikte veya ard arda oluşurlar (Ross and Oliver 1964; Hassler 1974).

2.8. Adsorbsiyon İzotermi

Genel olarak deneysel adsorpsiyon ölçümlerinin sonuçlarını denge adsorpsiyon izotermi şeklinde ifade etmek mümkündür. Bilinen bir sıcaklıkta dengedeki adsorbat molekülleri tarafından işgal edilen yüzey noktalarının sayısı çözeltinin konsantrasyonuna veya gazın basıncına bağlı olacaktır. Belli bir sıcaklıkta basınçla yada konsantrasyonla yüzey örtülmesinin değişimi adsorpsiyon izotermi olarak adlandırılır ve adsorpsiyon izotermi, bir adsorbent yüzeyine adsorplanan bir adsorbat için denge şartını tanımlar. Düşük konsantrasyonlarda ya da düşük basınçlarda tüm adsorpsiyon izotermi doğrusaldır. Adsorpsiyon prosesi, adsorban yüzeyinde adsorplanan madde miktarı ve adsorplanmadan çözeltide kalan madde miktarı arasında bir denge oluşuncaya kadar devam eder (Doğan 2001). Matematiksel olarak bu denge adsorpsiyon izotermi ile açıklanmaktadır. Adsorpsiyon proseslerini açıklamak için en yaygın olarak kullanılan izotermi Henry, Freundlich, Langmuir ve BET izotermidir.

2.8.1. Henry yasası

Sabit sıcaklıkta gazların sıvılardaki çözünürlüklerinin basınçla değişimi deneysel olarak ilk kez İngiliz kimyacı William Henry (1775-1836) tarafından incelenmiştir. Seyreltik çözeltilerde mol kesri yerine molalite ya da molarite alınarak ta Henry yasası tanımlanmaktadır. Bu durumda adsorplanmış miktarın doğrudan denge çözelti konsantrasyonu ile değiştiğini gösteren en basit adsorpsiyon izotermi olan Henry yasası şu şekilde ifade edilebilir.

$$q_e = K_H C_e \quad (2.1)$$

Burada q_e , dengede katı yüzeyinde adsorplanmış madde miktarı (mol/g); C_e , dengede adsorbatın çözelti fazındaki miktarı (mol/L) ve K_H , Henry sabitidir ve birimsizdir (Alkan 2005).

2.8.2. Freundlich izotermi

Freundlich, çözelti fazından çeşitli adsorbat moleküllerinin adsorpsiyonu açıklamak için matematiksel denklemi türetmiştir.

$$q_e = K_F C_e^{\frac{1}{n}} \quad (2.2)$$

K_F ve n , Freundlich sabitleri olup adsorbent ve adsorbat yapısına ve sıcaklığa bağlı deneysel sabitlerdir. Yukarıdaki denklemin her iki tarafının doğal logaritması alınır,

$$\log q_e = \log K_F + \frac{1}{n} \log C_e \quad (2.3)$$

Elde edilir. $\log q_e$ 'nin $\log C_e$ 'ye karşı eğrisi düz bir doğru verecektir. Doğrunun eğiminden n ve ekstrapolasyonundan K_F hesaplanır. $1/n$, heterojenite faktörüdür ve 0-1 aralığında değişen değerler alır. Yüzey ne kadar heterojense, $1/n$ değeri o kadar sıfıra yakın olur (Attard and Barnes 1998; McKay *et al.* 2005).

2.8.3. Langmuir izotermi

Langmuir izotermi, çok sayıda sistemin denge adsorpsiyon davranışını yorumlamak için ve katı yüzeylerinin toplam yüzey alanını belirlemek için başarılı bir şekilde kullanılmaktadır. Bu izoterme göre:

1. Katı yüzeyinde bir adsorbatın adsorpsiyonu tek tabaka adsorpsiyonu ile sınırlıdır,
2. Katı yüzeyi homojendir yani adsorbat molekülü için her bağ noktasının affinitesi aynıdır.
3. Adsorplanmış moleküller arası etkileşim söz konusu değildir.

4. Adsorplanmış moleküller lokalize olmuştur yani bu moleküller katı yüzeyi etrafında hareket edemezler.

Çözeltideki moleküllerin dinamik dengede olduğu farz edilirse aşağıdaki reaksiyon yazılabilir.

Burada k_a ve k_d , sırasıyla adsorpsiyon ve desorpsiyon hız sabitleridir.

Adsorpsiyonda birbirine ters iki olay düşünülebilir. Adsorbentin yüzey alanı S_s ve adsorbat tarafından kapılan kesir θ ile gösterilirse, adsorpsiyondan dolayı yüzey örtülmesinin değişim hızı, adsorbat tarafından kaplanmış kesir $(1-\theta)$ ve çözeltinin konsantrasyonu (C_e) ile orantılı olacaktır.

$$\frac{d\theta}{dt} = k_a (1 - \theta) C_e \quad (2.5)$$

Desorpsiyondan dolayı değişim hızı adsorplanmış kesir (θ) ile orantılı olacağından,

$$\frac{d\theta}{dt} = k_d \theta \quad (2.6)$$

yazılabilir. Yukarıdaki eşitliğe göre, desorpsiyon hızı konsantrasyondan bağımsız fakat θ 'ya bağlı olacaktır. Dinamik dengede bu iki olayın hızı birbirine eşit olacağından:

$$k_a C_e (1 - \theta) = k_d \theta \quad (2.7)$$

yazılabilir. Bu eşitlikte:

$$K = k_a/k_d \quad (2.8)$$

yazılır ve düzenlenirse:

$$\theta = \frac{KC_e}{1 + KC_e} \quad (2.9)$$

elde edilir. Burada K, adsorpsiyon sabitidir. Adsorplayıcının birim kütlesi başına adsorplanan miktar:

$$q_e = q_m \theta \quad (2.10)$$

ile verilir. θ 'nın değeri yerine yazılır ve düzenlenirse

$$\frac{C_e}{q_e} = \frac{1}{q_m K} + \frac{C_e}{q_m} \quad (2.11)$$

elde edilir. Burada q_m , adsorbentin tek tabaka kapasitesidir (mol/g). Bu eşitlik Langmuir eşitliği olarak bilinir. C_e/q_e 'nin C_e 'ye karşı eğrisi, eğimi $1/q_m$ ve ekstrapolasyonu $1/q_m K$ olan düz bir doğru verecektir (Doğan 2001; Rubin and Mercer 1981; House 1997).

Bir adsorpsiyon prosesinin hangi izotermle daha iyi açıklanabileceğini belirlemek için deneysel verilerin tüm izoterm denklemlerine göre analiz edilmesi gerekir. Deneysel verilerin doğru oluşturduğu (korelasyon katsayısının bulunması yardımcı olur) izoterm çeşidinin, adsorpsiyon prosesini en iyi şekilde açıklayabileceği söylenebilir. Ancak bazı

durumlarda bir veya daha fazla izoterm denklemi deneysel verilerle uygunluk gösterebilmektedir.

2.9. Adsorpsiyon Kinetiği

Adsorpsiyon kinetiğinin anlaşılması ile etkin adsorbat-adsorban temas süresi yani alıkonma süresi bulunur. Bu olay, adsorpsiyon işleminin hızına etki eden adsorpsiyon basamaklarının anlaşılması için önemli bir adımdır. Bir çözeltide bulunan adsorbatın adsorban tarafından adsorplanması 4 ana basamağı içerebilir:

1. Gaz yada sıvı fazda bulunan adsorbat molekülleri, adsorbanı kaplayan bir film tabakasına difüze olur. Bu basamak, adsorpsiyon düzeneğinde belirli bir hareketlilik olduğu için çoğunlukla ihmal edilir.
2. Film tabakasına gelen adsorbatın, adsorbanın gözeneklerine difüzyonu.
3. Adsorbatın, adsorbanın gözenek boşluklarında hareket ederek adsorpsiyonun meydana geleceği yüzeylere difüzyonu (tanecik içi difüzyon).
4. Adsorbatın, adsorbanın gözenek yüzeyinde tutunması (sorpsiyon).

Eğer adsorbanın bulunduğu faz hareketsiz ise 1. basamak en yavaş ve adsorpsiyon hızını belirleyen basamaktır. Bu nedenle eğer akışkan hareket ettirilirse yüzey tabakasının kalınlığı azalacağı için adsorpsiyon hızı artacaktır. 4. basamak ölçülemeyecek kadar hızlı olduğundan ve ilk basamakta iyi bir karıştırma olduğunda adsorpsiyon hızını tayin eden basamaklar 2. ve 3. basamaklar olacaktır. 2. basamak adsorpsiyon prosesinin ilk birkaç dakikasında ve 3. basamak ise adsorpsiyon prosesinin geri kalan daha uzun süresinde meydana geldiğinden adsorpsiyon hızını tam olarak etkileyen basamağın 3. basamak olabileceği söylenebilir.

Adsorpsiyon hızını belirlemek için kullanılan eşitlikler şunlardır:

Birinci derece Langergren eşitliği (Langergren 1898)

$$\ln(q_e - q_t) = \ln q_e - k_1 t \quad (2.12)$$

Buradaki k_1 , Langergren adsorpsiyon hız sabiti (dak^{-1}); q_t herhangi bir t anında adsorplanan madde miktarı (mg/g); ve t zaman (dakika).

$$\frac{t}{q_t} = \left[\frac{1}{k_2 q_e^2} \right] + \frac{t}{q_e} \quad (2.13)$$

Burada k_2 , yalancı ikinci mertebeden adsorpsiyon hız sabitidir (g/mg dak.). Yukarıdaki denklemlerde $\ln(q_e - q_t)$ ve t/q_t değerleri t değerlerine karşı grafik edildiğinde doğruların eğiminden k_1 ve k_2 değerleri hesaplanabilir. Deneysel veriler yukarıdaki denklemler de kullanılarak en uygun adsorpsiyon izotermi ve adsorpsiyon hız derecesi bulunabilir.

2.10. Biyosorpsiyon Prosesi

Biyolojik materyaller ile adsorpsiyon, ucuz adsorpsiyon materyallerinin kullanıldığı alternatif teknolojilerden biri olup sulu çözeltilerden kirleticilerin uzaklaştırılmasında kullanılan teknolojidir.

Atık su arıtımında biyosorpsiyon prosesi katı faz (sorbent) ve sıvı fazdan (solvent) oluşturmaktadır. Sıvı faz sorplanacak olan yağlar içermektedir. Sorplanacak maddeler sorbentin daha yüksek çekiciliğinden ve yağların hidrofobik (su sevmeyen) olmasından dolayı katıya çekilir ve bir takım mekanizmalara bağlanırlar. Bu proses bağlanması ve bağlayan arasında bir denge kuruluncaya kadar devam eder (Ekmekyapar 2009).

2.11. Biyosorpsiyonu Etkileyen Faktörler

Yağların biyosorpsiyon kinetiğini birçok faktör etkilemektedir. Biyosorpsiyon prosesinin gerçekleşebilmesi için bazı koşulların oluşması gerekmektedir. Biyosorbent yüzeyinde tutulacak olan çözünmüş maddelerin öncelikle biyokütle etrafını saran

      sıvı film içersinden geçmesi gerekmektedir. Bu geçişe “film difüzyonu” adı verilmektedir. Biyosorbent yüzeyine gelen maddelerin, gözeneklerin iç kısımlarına girebilmeleri için por difüzyonu adı verilen bir ge i i daha tamamlamaları gerekmektedir. Bu iki aşamayı geçen     nm   maddenin, biyosorbent madde üzerine ba lanması ise son işlemdir. Ancak bu şartların sağlanması biyosorpsiyonu etkileyen faktörler olarak karıştırma hızı, pH, sıcaklık, biyosorbentin, biyosorplanan madde ve      n n özellikleri büyük öneme sahiptir (Benefield *et al.* 1982; İleri 2000). Bu parametreler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

a) Karıştırma hızı

Biyosorpsiyon hızı sistemin karıştırma hızına bağlı olarak ya film difüzyonu ya da por difüzyonu ile kontrol edilir. Eğer az bir karıştırma yapılırsa tanecik etrafındaki sıvı film kalınlığı fazla olacak ve film difüzyonu, hızı sınırlandıran etmen olacaktır. Yeterli bir karışım sağlanırsa film difüzyon hızı, hızı sınırlandıran etmen olan por difüzyon noktasına doğru artar. Genelde por difüzyonu yüksek derecede karıştırılan kesikli sistemlerde hızı sınırlandıran faktördür (Benefield *et al.* 1982).

b) pH

Ortamın pH’sı, birçok nedenden dolayı biyosorpsiyonu etkileyen önemli bir parametredir. Hidrojen ve hidroksit iyonları kuvvetle adsorplandıklarından, diğer iyonların adsorpsiyonu çözeltinin pH’sından etkilenir. Organik asitler düşük pH değerlerinde daha iyi adsorplanırlar (Weber 1972).

c) Sıcaklık

Sıcaklık biyosorpsiyon etkileyen diğer bir faktördür. Biyosorpsiyon, endotermik reaksiyonlarda sıcaklık artışıyla artarken, ekzotermik reaksiyonlarda sıcaklığın

düşmesiyle verim artar. Bununla birlikte biyosorpsiyon prosesi, ekzotermik bir proses ise biyosorpsiyonun büyüklüğü azalan sıcaklıkla artacaktır (Benefield *et al.* 1982).

d) Biyosorbentin özellikleri

Biyosorpsiyon bir yüzey olayı olduğundan, biyosorpsiyonun büyüklüğü, spesifik yüzey alanı ile orantılıdır. Biyosorbentin geniş yüzey alanına, gözenek hacmine, belirli bir gözenek dağılımına sahip olması ve parçacıklı bir yapıda olması istenir (Weber 1972).

e) Biyosorplanan madde ve çözücünün özellikleri

Çözünabilir bileşikler, çözücüler için kuvvetli bir çekiciliği sahiptir. Biyosorpsiyon olabilmesi için molekülün çözücüsünden ayrılabilmesi ve biyosorbent üzerine yapışabilmesi gerekmektedir. Çözünmüş madde çözücü sistemine ne kadar kuvvetle bağlanmışsa yani hidrofilik özellikleri yapılarından dolayı az, hidrofob maddeler tercihi olarak daha çok adsorplanır. Ancak çok kolay çözünen bazı bileşikler bazen kolaylıkla adsorbe olurken, zayıf bir şekilde çözünen birçok bileşik de kolay kolay adsorbe olmamaktadır (Weber 1972; Keskinler vd 1994).

2.12. Kullanılan Adsorbentlerin Özellikleri

2.12.1. Fındık kabuğu (*corylus avellana*)

Fındık, sonbaharda tazesini ve yıl boyunca kurutulmuşunu çerez olarak severek yediğimiz fındık meyvesini veren fındık bitkileri, Huşgiller'dendir. Anayurdu ülkemizin kuzeydoğu bölgeleri olan fındık bitkileri, antik dönemde Yunanistan'a götürülmüş ve oradan Avrupa'ya yayılmıştır. On yedi önemli türü olan fındığın günümüzdeki üretimi, yabani fındık (*C. avellana*), badem fındık (*C. maxima*) ile tombul fındığın (*C. pontica*) melezlenmeleriyle yapılmaktadır.

Fındık meyvesi, kahverengi sert bir dış kabuk ile bunun içinde açık kahverengi bir kabukla sarılı olan fındık içi ya da iç fındık denilen bir tohumdan oluşur, iç fındığın eti sarımsı ya da kirli beyaz renkli ve lezzetlidir. Fındıklar bitkiden hasat edildikten sonra yere serilip kurutulur ve kadehçiklerinden çıkarılır. Daha sonra özel fabrikalarında sert kabuğu kırılıp içi çıkarılır. Fındık tazeyken kadehçikleriyle ya da sert kabuğuyla satılır ve çerez olarak yenilir.

Fındık kabuğunun özellikleri şunlardır:

Yoğunluk $0,32 \text{ g/cm}^3$, nem % 10-12, kül % 1.26, yağ % 1,54, selüloz % 22,2, ısıtma değeri (7000 kal/gr en yüksek) (5000 kal/gr en düşük).

Fındık kabuğu Türkiyede yaklaşık olarak 3×10^5 ton kadar üretilir bu üretilen atık daha çok evlerde yakıt olarak kullanılır (Demirbaş *et al.* 2009).

2.12.2. Aktif karbon

Yaygın olarak kullanılan endüstriyel adsorbanlar arasında çevre kirliliğini kontrol amacıyla, şu anda kullanılan adsorbanların en önemlisi, yüksek gözenekliliğe sahip aktif karbonlardır. Ticari olarak aktif karbonlar, odun, turba, linyit, kömür, mangal kömürü, kemik, Hindistan cevizi kabuğu, pirinç kabuğu, fındık kabuğu ve yağ ürünlerinden elde edilen karbonların çeşitli işlemlerden geçirilerek aktive edilmesiyle elde edilirler (Uyanık 2011).

Aktif karbon genellikle atık sularda organik bileşiklerin arıtımında kullanılır. Atık sularda en yaygın olarak renk gideriminde kullanılır. Aktif karbon çeşitli organik maddelerden bir takım işlemlerden geçirilerek elde edildiğinden aktif karbon adsorpsiyon işlemi pahalıdır (Bernardo 1997).

a) Aktif karbon'un genel özellikleri

Aktif karbon, büyük kristal formu ve oldukça geniş iç gözenek yapısı ile karbonlu adsorbanlar ailesini tanımlamada kullanılan genel bir terimdir. Aktif karbonlar, insan sağlığına zararsız, kullanışlı ürünler olup, oldukça yüksek bir gözenekliliğe ve iç yüzey alanına sahiptirler. Aktif karbonlar, çözeltideki molekül ve iyonları gözenekleri vasıtasıyla iç yüzeylerine doğru çekebilirler ve bu yüzden adsorban olarak adlandırılırlar (Uyanık 2011).

b) Yüzey Alanı

Aktif karbonun iç yüzeyi (aktifleştirilmiş yüzey) çoğunlukla BET yüzeyi olarak (m^2/g) ifade edilir. Yüzey alanı azot (N_2) gazı kullanılarak ölçülür. Su arıtımında kullanılan aktif karbon taneciklerinin iç yüzey alanının yaklaşık $1000 \text{ m}^2/\text{g}$ olması istenmektedir. Kirlilik oluşturan maddeler, aktif karbonun yüzeyinde tutulacağından, yüzey alanının büyüklüğü kirliliklerin giderilmesinde oldukça etkili bir faktördür. Prensip olarak, yüzey alanı ne kadar büyükse, adsorpsiyon merkezlerinin sayısının da o kadar büyük olduğu düşünülür (Uyanık 2011).

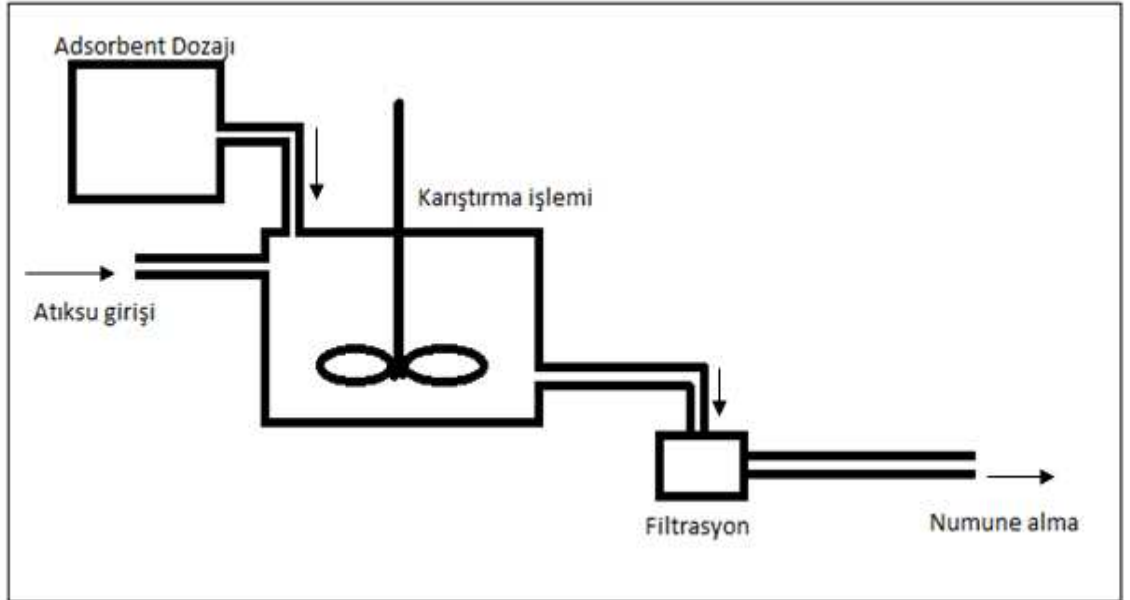
3. MATERİYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

3.1.1. Kullanılan kimyasallar

Deneylerde yapay kirletici olarak bitkisel ayçiçek yağı kullanılmıştır. Ortam pH'sını ayarlamak için %98'lik sülfirik asit (H_2SO_4) ve sodyum tabletleri (Na^+) baz olarak kullanılmıştır (Srinivasan and Viraraghavan 2010). Analiz için hekzan (C_6H_{14}) ile ekstrakte edilir. Ekstraksiyon için %98'lik hidroklorik asit (HCl) kullanılmıştır (Samsunlu 1999).

3.1.2. Deney Düzenegi

Şekil 3.1. Deney düzenegi diyagramı

Deney düzeneğinde karıştırma işlemi, ortam sıcaklığını gerçekleştiren çalkalama cihazı, filtrasyon işlemi için kullanılan 80 g/m², slow, 125 mm model filtre kağıtları ve filtrasyon işlemi sonrasında yağ analizi için kullanılan TOG/TPH Analyzer marka yağ gres ölçüm cihazı kullanılmıştır.

Benzer çalışmayı Srinivasan and Viraraghavan (2010), kitosan kullanarak yağ adsorplamıştır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Deneyin yapılışı

Deneylerde konsantrasyonu ayarlamak için 1 ml ayçiçek yağını 1 ml hekzan (C₆H₁₄) ile ekstrakte edilip pH'ı 2'nin altına düşürmek için ortama %98'lik HCl den 2 damla damlatılıp iyice çalkalanmış üst fazdan 50 µL miktar otomatik pipet ile yağ gres cihazında damlatılmış ve analiz cihazında değer okutulur mg/L olarak değer alınır.

Benzer şekilde yağ-gres tayinini Samsunlu (1999), Soxhlet metodu ile aynı kimyasallar kullanarak yapmıştır.

Alınan sonuca göre;

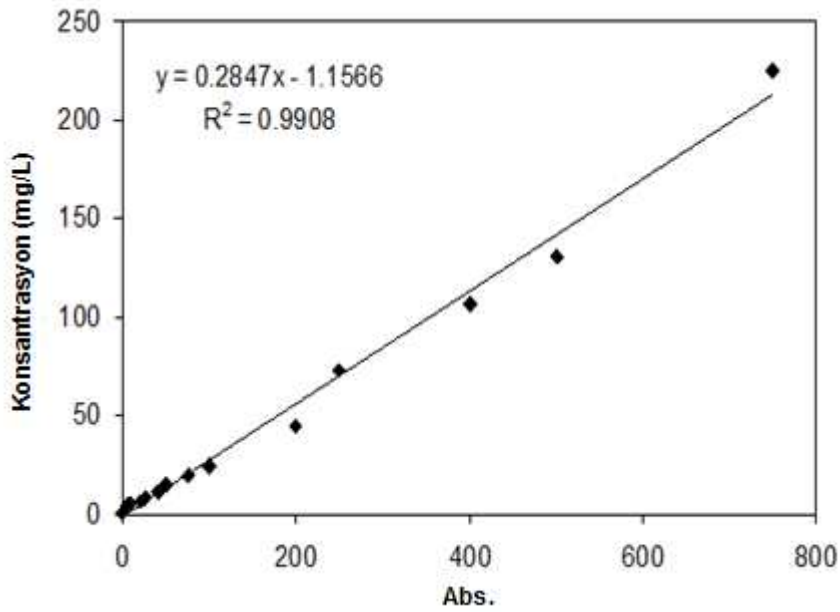
$$C_1 \times V_1 = C_2 \times V_2 \quad (3.1)$$

Denklemine göre çözeltiler ayarlanır ve istenilen hacme göre üzeri saf su ile tamamlanır. Çözeltinin pH'sını ayarlamak için asit ve baz ilave edilir ve içerisine farklı miktarlarda adsorbent atılıp karıştırıcı ile istenilen süre, sıcaklık ve rpm ayarlanarak karıştırılır. Karıştırılan çözelti 80 g/m² slow 125 mm mavi filtre kağıdı ile süzülür.

Süzülen çözelti iyice çalkalanıp 1 ml alınır ve 1 ml C_6H_{14} ile ekstrakte edilerek yağ gres cihazında absorbens değeri okunur.

3.2.2. Yağ konsantrasyonunun belirlenmesi

Hazırlanan standartlar cihazda okutulup aşağıdaki çalışma doğrusu elde edilmiştir. Yağ-gres cihazının vermiş olduğu absorbens değerlerini kalibrasyon eğrisinin vermiş olduğu denklemde yerine yazılarak konsantrasyon (mg/L) bulunur.

Şekil 3.2. Yağ-gres kalibrasyon eğrisi.

Yağ giderimi %verim

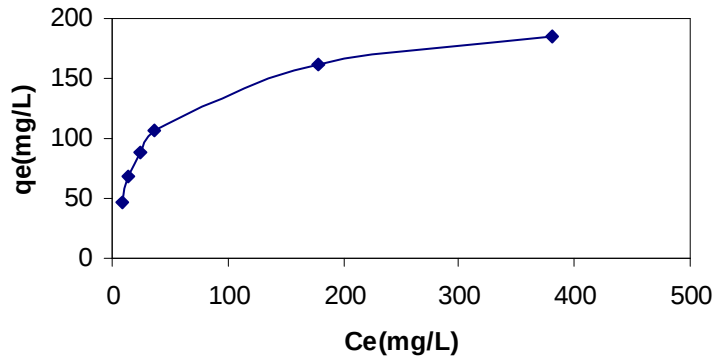
$$\%Verim = \frac{C_o - C_e}{C_e} \times 100 \quad (3.2)$$

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

4.1. Fındık Kabuğu Adsorpsiyon Çalışmaları

Çizelge 4.1. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($m=0,2$ g, $pH=5,49$, $T= 25$ °C, $K.H.=200$ rpm, $t=120$ dak.)

Konsantrasyon (mg/L)					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$m(g)$	$V(L)$	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)
100	8,231	91,769	0,2	0,1	45,8845
150	14,312	135,688	0,2	0,1	67,844
200	24,912	175,088	0,2	0,1	87,544
250	36,613	213,387	0,2	0,1	106,6935
500	177,35	322,65	0,2	0,1	161,325
750	381,285	368,715	0,2	0,1	184,3575

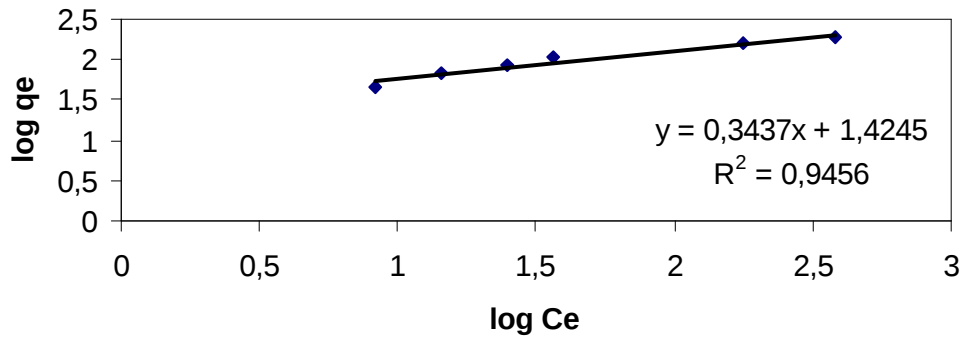
Şekil 4.1. Konsantrasyon değişimin q_e ye olan etkisi

Yapılan çalışmada adsorpsiyon işlemine uyup uymadığı kontrol edilmesi gerekir bunun için öncelikle izoterm çalışması yapılmıştır.

Birinci çalışma Freundlich izotermi doğrultusunda hesaplanmıştır. Çeşitli başlangıç konsantrasyonları alınarak her bir numune için 0,2 gr fındık kabuğu ilave ederek 25 °C de doğal pH'sında (5,49) 120 dakika karıştırılarak (200 rpm) elde edilen son konsantrasyon değerleri verilmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Farklı başlangıç Yağ konsantrasyonlarında $\log C_e$ ve $\log q_e$ değerlerinin değişimi Freundlich hesabı ($m=0,2$ g, $pH=5,49$, $T= 25^\circ C$, $K.H.=200$ rpm, $t=120$ dak.)

Freundlich izotermi					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	$\log C_e$	$\log q_e$
100	8,231	91,769	45,8845	0,915453	1,661666
150	14,312	135,688	67,844	1,1557	1,831511
200	24,912	175,088	87,544	1,396409	1,942226
250	36,613	213,387	106,6935	1,563635	2,028138
500	177,35	322,65	161,325	2,248831	2,207702
750	381,285	368,715	184,3575	2,58125	2,265661

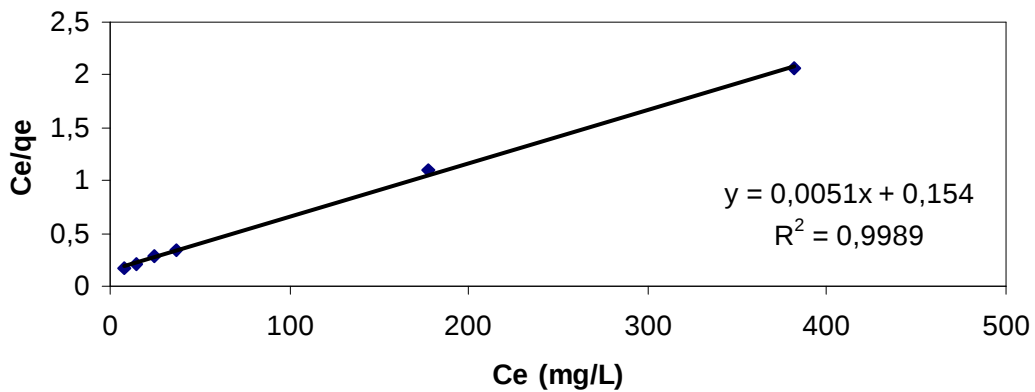

Şekil 4.2. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında elde edilen Freundlich izotermi
* $m=0,2$ g, $pH=5,49$, $T= 25^\circ C$, $K.H.=200$ rpm, $t=120$ dak.

İkinci çalışma Langmuir izotermi doğrultusunda hesaplanmıştır çeşitli başlangıç konsantrasyonları alınarak her bir numune için 0,2 g fındık kabuğu ilave ederek 25 °C de doğal pH'sında (5,49) 120 dakika karıştırılarak (200 rpm) elde edilen son konsantrasyon değerleri verilmiştir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında C_e ve C_e/q_e değerlerinin değişimi Langmuir hesabı ($m=0,2$ g, $pH=5,49$, $T= 25$ °C, $K.H.=200$ rpm, $t=120$ dak.)

Langmuir					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	C_e	C_e/q_e
100	8,231	91,769	45,8845	8,231	0,1793852
150	14,312	135,688	67,844	14,312	0,2109545
200	24,912	175,088	87,544	24,912	0,2845655
250	36,613	213,387	106,6935	36,613	0,3431605
500	177,35	322,65	161,325	177,35	1,099334
750	381,285	368,715	184,3575	381,285	2,068183

Şekil 4.3. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında elde edilen Langmuir izotermi
* $m=0,2$ g, $pH=5,49$, $T= 25$ °C, $K.H.=200$ rpm, $t=120$ dak.

Elde edilen grafikleri (Şekil 4.2) (Şekil 4.3) değerlendirerek regresyon katsayısı (R^2) Langmuirde 1'e daha yakın olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.4. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında fındık kabuğu için Freundlich ve Langmuir izoterminden elde edilen K_f , n , q_m , K , R^2 değerleri

Freundlich İzotermi			Langmuir İzotermi		
K_f	n	R^2	q_m	K	R^2
26,577	2,909	0,9456	196,07	0,0331	0,9989

4.2. Fındık Kabuğu Verim Hesaplamaları

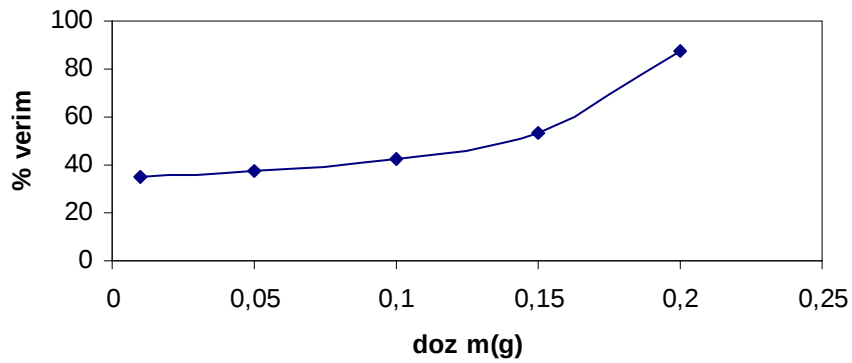
4.2.1. Adsorbent miktarının adsorpsiyona etkisi

Adsorbent konsantrasyonunun adsorpsiyon üzerindeki etkisini incelerken 0,01- 0,2 g arasında değişen adsorbent miktarları kullanarak denemeler yapılmıştır. Adsorbent miktarı arttıkça dengede adsorplanan yağ konsantrasyonlarının arttığı, fakat birim biyokütle ağırlığı başına adsorplanan yağ miktarının azaldığı gözlenmiştir (Çizelge 4.3). Buna bağlı olarak da adsorbent konsantrasyonu arttıkça giderme verimi artış göstermektedir (Şekil 4.4). Bunun nedeni yüzey alanının artmasıdır.

Benzer bulgular olarak; Srinivasan and Viraraghavan (2010), yapmış oldukları çalışmada ceviz kabuğu miktarının artmasıyla tutulan yağ miktarının arttığını bulmuştur.

Çizelge 4.5. Farklı başlangıç fındık kabuğu konsantrasyonları ile C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($C_0=200$ mg/L, pH=5,49, T= 25 °C, K.H.=200 rpm, t=120 dak.)

Doz m(g)						
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	m(g)	V (L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	% verim
200	129,805	70,195	0,01	0,1	701,95	35,0975
200	125,729	74,271	0,05	0,1	148,542	37,1355
200	115,096	84,904	0,1	0,1	84,904	42,452
200	92,889	107,111	0,15	0,1	71,40733333	53,5555
200	24,912	175,088	0,2	0,1	87,544	87,544

Şekil 4.4. Fındık kabuğu miktarının adsorbsiyon verimi üzerine etkisi

* $C_0=200$ mg/L, pH=5,49, T= 25 °C, K.H.=200 rpm, t=120 dak.

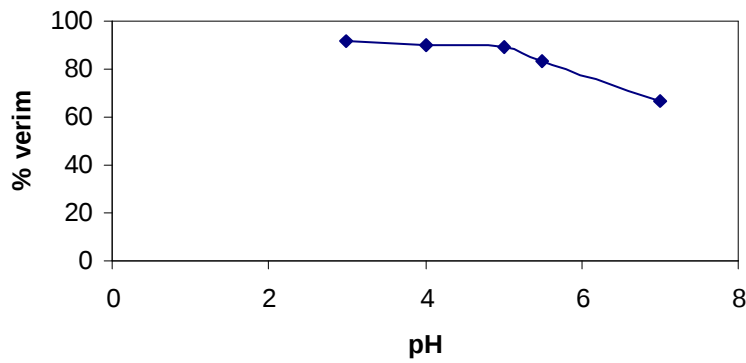
4.2.2. pH'nın adsorpsiyona etkisi

Yapılan çalışmada yağ giderimi için pH 3,4,5,5,49 ve 7 olarak alınmıştır. Farklı başlangıç pH değerlerinde Fındık kabuğunun verimi pH 3'te % 91,94 iken pH 7'de %66,79 a düşmüştür (Çizelge 4.6). Bunun nedeni ise ortamda bulunan H^{1+} iyonların artmasıdır. Bu iyonlar yüklü olmasından dolayı yağın adsorbentlere yapışmasını kolaylaştırır.

Benzer bir çalışmada; Ahmad *et al.* (2005), kitosan kullanarak palmiye yağını 3 pH da %99 luk verim elde etmiştir.

Çizelge 4.6. Farklı başlangıç pH'nın C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($C_0=200$ mg/L, $m=0,2$ g, $T= 25$ °C, K.H.=200 rpm, $t=120$ dak.)

pH						
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	V (L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	pH	% verim
200	16,115	183,885	0,1	91,9425	3	91,9425
200	19,436	180,564	0,1	90,282	4	90,282
200	20,959	179,041	0,1	89,5205	5	89,5205
200	32,912	167,088	0,1	83,544	5,49	83,544
200	66,412	133,588	0,1	66,794	7	66,794

Şekil 4.5. pH'nın adsorpsiyon verimi üzerine etkisi

* $C_0=200$ mg/L, $m=0,2$ g, $T= 25$ °C, K.H.=200 rpm, $t=120$ dak.

4.2.3. Karıştırma hızının adsorpsiyona etkisi

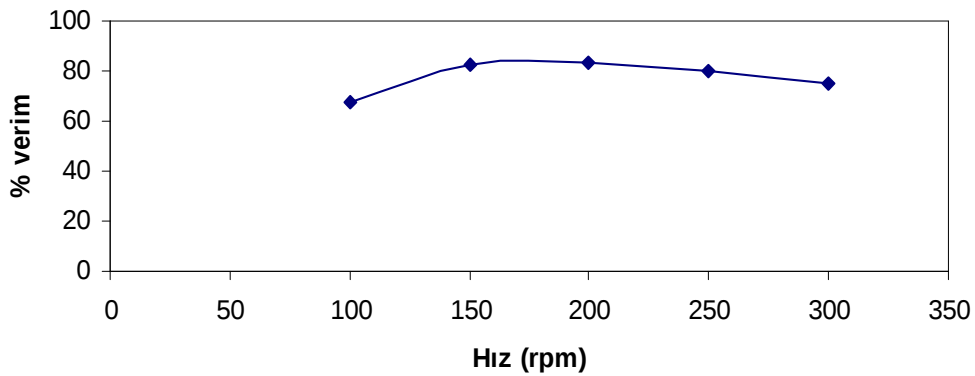
Karıştırma hızının adsorpsiyona etkisini araştırmak için 100, 150, 200, 250 ve 300 rpm karıştırma hızlarında çalışılmıştır. Farklı karıştırma hızlarında yağ miktarının değişimi (Çizelge 4.7) da verilmiştir. Karıştırma hızı 200 rpm de verimi %83,54 iken 150 ve 250

rpm de bu oran daha düşüktür, bunun nedeni tutulan yağın hızı artmasıyla tanecikler arası sürtünmeden dolayı dış yüzeyinde tutulan yağ verimi azalır. Karıştırma hızının belli bir seviyeye kadar artmasıyla tutulan yağ miktarı artar.

Karıştırma hızını 40 rpm'den 160 rpm'e arttırıldığında biyomasın uzaklaştırma kapasitesi 18 mg/g'dan 53 mg/g değerine yükselmiştir (Aksu 2001; Chu 2002).

Çizelge 4.7. Farklı başlangıç karıştırma hızının C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($C_0=200$ mg/L, pH=5,49, T= 25 °C, m=0,2 g, t=120 dak.)

Hız (rpm)					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	Hız (rpm)	% verim
200	64,893	135,107	67,5535	100	67,5535
200	34,336	165,664	82,832	150	82,832
200	32,912	167,088	83,544	200	83,544
200	39,46	160,54	80,27	250	80,27
200	50,089	149,911	74,9555	300	74,9555

Şekil 4.6. Karıştırma Hızının adsorbsiyon verimi üzerine etkisi

* $C_0=200$ mg/L, m=0,2 g, T= 25 °C, pH=5,49, t=120 dak.

4.2.4. Sıcaklığın adsorpsiyona etkisi

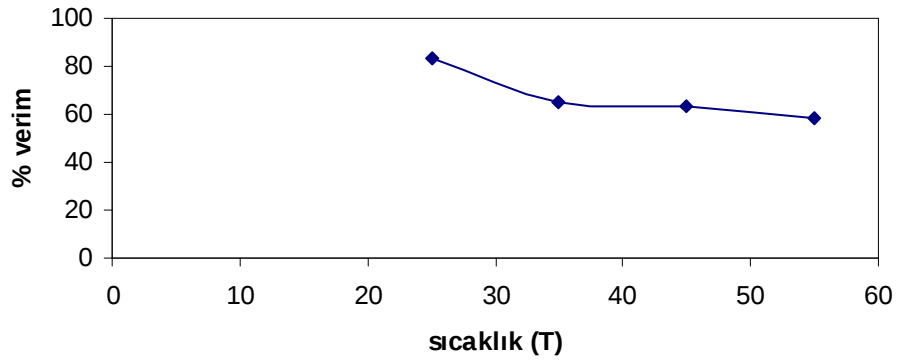
Sıcaklık birçok prosesi etkileyen çok önemli bir faktördür. Adsorpsiyon prosesinin gerçekleştiği sıcaklık, hem adsorpsiyon hızını, hem de adsorpsiyon miktarını etkiler.

Yapılan çalışmada sıcaklıklar 25, 35, 45 ve 55 °C de yapılmıştır ve sıcaklık artışı ile verimin ters orantılı olduğu görülmüştür. Çünkü sıcaklık artınca yağın vizkozitesi azaldığından verim azalır. Buna karşın adsorpsiyon hızı iyon difüzyonundan dolayı artar (Şekil 4.7).

Adsorpsiyon sadece fiziksel olaylarla meydana gelirse, sıcaklığın artması adsorpsiyon kapasitesinde azalmaya neden olmaktadır. Genellikle sıcaklık artışı iyon difüzyonundaki artıştan dolayı sorpsiyon hızında da artışa neden olmaktadır (Benguella and Benaissa 2002).

Çizelge 4.8. Farklı başlangıç sıcaklıklarının C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($C_0=200$ mg/L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, m=0,2 g, t=120 dak.)

Sıcaklık (T)					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	Sıcaklık T(° C)	% verim
200	32,912	167,088	83,544	25	83,544
200	70,548	129,452	64,726	35	64,726
200	73,964	126,036	63,018	45	63,018
200	82,647	117,353	58,6765	55	58,6765

Şekil 4.7. Sıcaklığın adsorbsiyon verimi üzerine etkisi

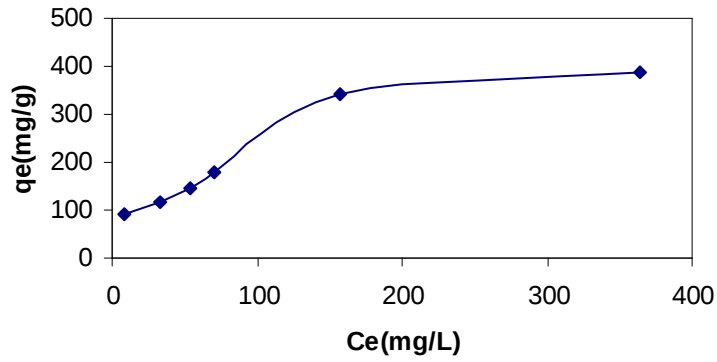
* $C_0=200$ mg/L, $m=0,2$ g, K.H.=200 rpm, pH=5,49, $t=120$ dak.

4.3. Aktif Karbon Adsorpsiyon Çalışmaları

Çizelge 4.9. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında C_e ve q_e değerlerinin değişimi

($m=0,1$ g, pH=5,47, $T=25$ °C, K.H.=200 rpm, $t=45$ dak.)

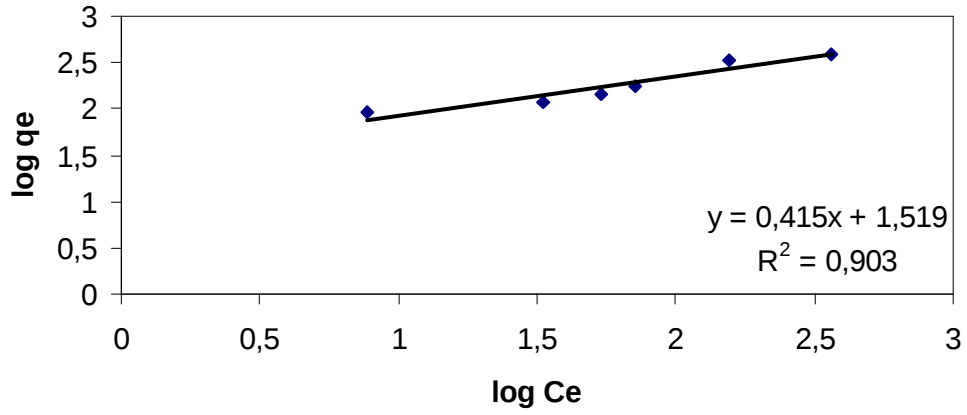
Konsantrasyon (mg/L)					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	m (g)	V (L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)
100	7,673	92,327	0,1	0,1	92,327
150	33	116,562	0,1	0,1	116,562
200	53,457	146,543	0,1	0,1	146,543
250	70,947	179,053	0,1	0,1	179,053
500	156,958	343,042	0,1	0,1	343,042
750	363,645	386,355	0,1	0,1	386,355

Şekil 4.8. Konsantrasyon değişimin q_e ye olan etkisi

Çizelge 4.10. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında $\log C_e$ ve $\log q_e$ değerlerinin değişimi Freundlich hesabı ($m=0,1$ g, $pH=5,47$, $T= 25^\circ C$, $K.H.=200$ rpm, $t=45$ dak.)

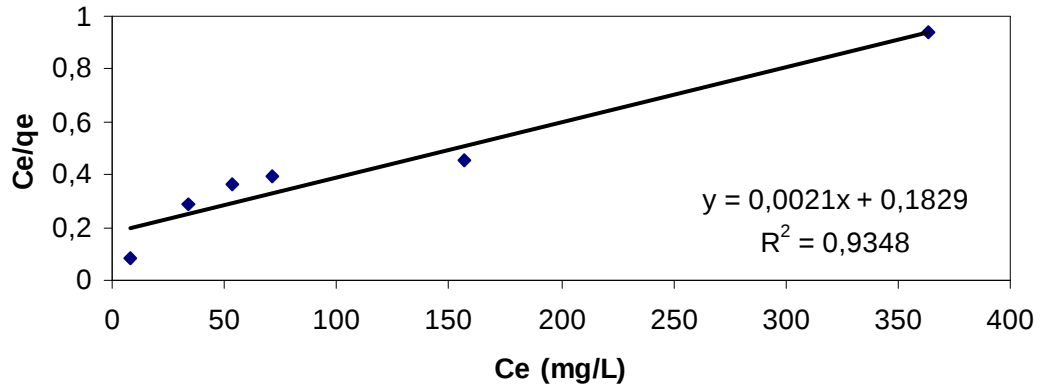
Freundlich izotermi					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	$\log C_e$	$\log q_e$
100	7,673	92,327	92,327	0,88497	1,96533
150	33	116,562	116,562	1,52424	2,06656
200	53,457	146,543	146,543	1,728	2,16597
250	70,947	179,053	179,053	1,85093	2,25298
500	156,958	343,042	343,042	2,19578	2,53535
750	363,645	386,355	386,355	2,56068	2,58699

Şekil 4.9. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında elde edilen Freundlich izotermi
*m=0,1 g, pH=5,47, T= 25 °C, K.H.=200 rpm, t=45 dak.

Çizelge 4.11. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında C_e ve C_e/q_e değerlerinin değişimi Langmuir hesabı (m=0,1 g, pH=5,47, T= 25 °C , K.H.=200 rpm, t= 45 dak.)

Langmuir					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	C_e	C_e/q_e
100	7,673	92,327	92,327	2,03771	0,83107
150	33	116,562	116,562	3,50969	2,86869
200	53,457	146,543	146,543	3,97888	3,64787
250	70,947	179,053	179,053	4,26193	3,96235
500	156,958	343,042	343,042	5,05598	4,57547
750	363,645	386,355	386,355	5,89618	9,4122

Şekil 4.10 Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında elde edilen Langmuir izotermi
*m=0,1 g, pH=5,47, T= 25 °C, K.H.=200 rpm, t=45 dak.

Yapılan çalışma sonucunda regresyon katsayısı (R^2) Langmuir de 1'e daha yakın olduğundan Langmuir izoterminde uygundur.

Çizelge 4.12. Farklı başlangıç yağ konsantrasyonlarında fındık kabuğu için Freundlich ve Langmuir izoterminden elde edilen K_f , n , q_m , K , R^2 değerleri

Freundlich İzotermi			Langmuir İzotermi		
K_f	n	R^2	q_m	K	R^2
33,037	2,409	0,903	476,19	0,0115	0,9348

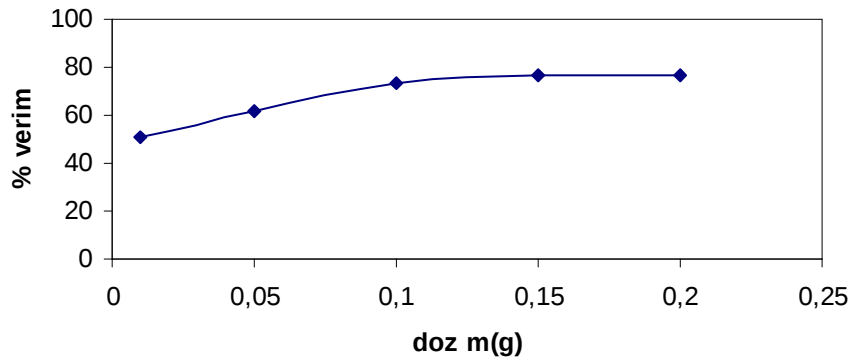
4.4. Aktif Karbon Verim Hesabı

4.4.1. Adsorbent miktarının adsorpsiyona etkisi

Yapılan çalışmada 0,01-0,2 g arasında aktif karbon kullanılmıştır ve kullanılan aktif karbon miktarı arttıkça verim artmıştır (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Farklı başlangıç aktif karbon konsantrasyonları ile C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($C_0=200$ mg/L, pH=5,47, T= 25 °C, K.H.=200 rpm, t=45 dak.)

Doz m(g)						
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	m(g)	V (L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	% verim
200	97,573	102,427	0,01	0,1	1024,27	51,2135
200	76,457	123,543	0,05	0,1	247,086	61,7715
200	53,457	146,543	0,1	0,1	146,543	73,2715
200	46,889	153,111	0,15	0,1	102,074	76,5555
200	45,912	154,088	0,2	0,1	77,044	77,044

Şekil 4.11. Aktif karbon miktarının adsorbsiyon verimi üzerine etkisi

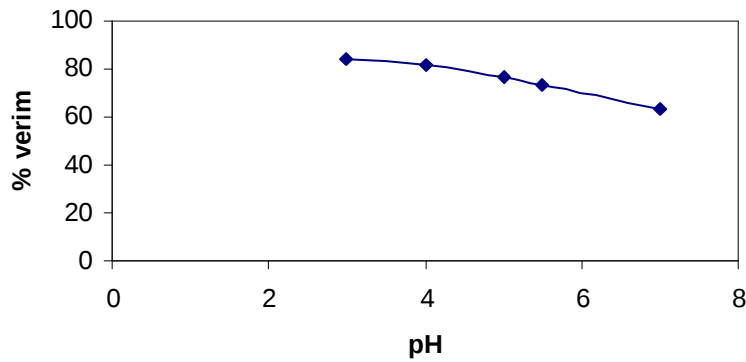
* $C_0=200$ mg/L, pH=5,47, T= 25 °C, K.H.=200 rpm, t=45 dak.

4.4.2. pH'nın adsorpsiyona etkisi

Yapılan çalışmada pH değerleri 3, 4, 5, 5,47 ve 7 değerleri çalışılmıştır ve pH yükseldikçe verimin azaldığı gözlemlenmiştir (Şekil 4.14).

Çizelge 4.14. Farklı başlangıç pH'nın C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($C_0=200$ mg/L, $m=0,1$ g, $T= 25$ °C, K.H.=200 rpm, $t=45$ dak.)

pH						
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	V (L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	pH	% verim
200	32,135	167,865	0,1	167,865	3	83,9325
200	37,108	162,892	0,1	162,892	4	81,446
200	46,739	153,261	0,1	153,261	5	76,6305
200	53,218	146,782	0,1	146,782	5,47	73,391
200	73,244	126,756	0,1	126,756	7	63,378

Şekil 4.12. pH'nın adsorbsiyon verimi üzerine etkisi

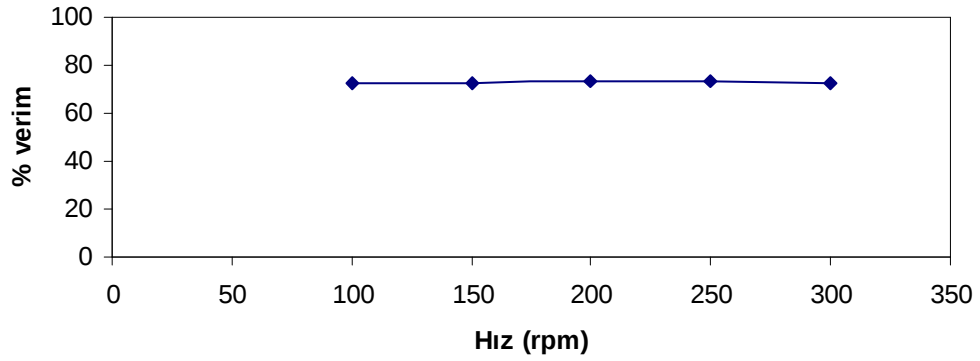
* $C_0=200$ mg/L, $m=0,1$ g, $T= 25$ °C, K.H.=200 rpm, $t=45$ dak.

4.4.3. Karıştırma hızının adsorpsiyona etkisi

Yapılan çalışmada aktif karbon ile 100, 150, 200, 250 ve 300 rpm denenmiştir ve karıştırma hızı 200 rpm de verimi %73,391 iken 150 ve 250 rpm de bu oran daha düşüktür, bunun nedeni tutulan yağın hızı artmasıyla merkezkaç kuvvetinden dolayı tutulamaması ve film yüzeyinin kalınlaşıp kopmasıdır. Karıştırma hızının belli bir seviyeye kadar artmasıyla tutulan yağ miktarı artar (Şekil 4.13).

Çizelge 4.15. Farklı başlangıç karıştırma hızının C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($C_0=200$ mg/L, pH=5,47, T= 25 °C, m=0,1 g, t=45 dak.)

Hız (rpm)					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	Hız (rpm)	% verim
200	55,763	144,237	144,237	100	72,1185
200	54,401	145,599	145,599	150	72,7995
200	53,218	146,782	146,782	200	73,391
200	53,616	146,384	146,384	250	73,192
200	54,604	145,396	145,396	300	72,698

Şekil 4.13. Karıştırma hızının adsorbsiyon verimi üzerine etkisi

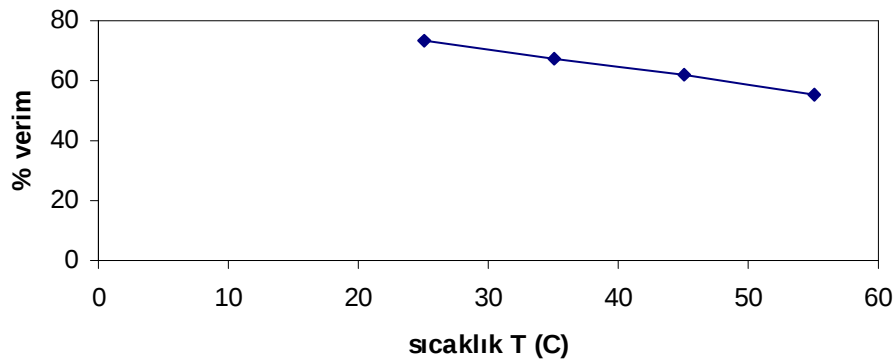
* $C_0=200$ mg/L, m=0,1 g, T= 25 °C, pH=5,47, t=45 dak.

4.4.4 Sıcaklığın adsorpsiyona etkisi

Yapılan çalışmada aktif karbon ile 25, 35, 45 ve 55 °C denenmiştir ve fındık kabuğuna benzer bir netice elde edilmiştir (Şekil 4.14).

Çizelge 4.16. Farklı başlangıç sıcaklıklarının C_e ve q_e değerlerinin değişimi ($C_0=200$ mg/L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, m=0,1 g, t=45 dak.)

Sıcaklık (T)					
C_0 (mg/L)	C_e (mg/L)	$C_0 - C_e$ (mg/L)	$q_e = \frac{(C_0 - C_e)V}{m}$ (mg/g)	Sıcaklık $T(^{\circ}C)$	% verim
200	53,218	146,782	146,782	25	73,391
200	65,773	134,227	134,227	35	67,1135
200	76,454	123,546	123,546	45	61,773
200	89,337	110,663	110,663	55	55,3315

Şekil 4.14. Sıcaklığın adsorbsiyon verimi üzerine etkisi

* $C_0=200$ mg/L, m=0,1 g, K.H.=200 rpm, pH=5,47, t=45 dak.

4.5. Fındık kabuğu ile Kinetik Çalışması

Bu çalışmada fındık kabuğunun zamana karşılık tutulan madde miktarlarını kinetiğin yalancı 2. mertebesi, 1. derece kinetik denklemlerine göre uyup uymadığı incelenmiştir.

4.5.1. Fındık kabuğu ile yalancı 2. mertebe kinetik

$$\frac{t}{q_t} = \frac{1}{q_e^2 k_2} - \frac{1}{q_e} t \quad (4.1)$$

$$q_t = \frac{(C_0 - C_t)V}{m} \text{ (mg/g)} \quad (4.2)$$

a) Fındık kabuğunun sıcaklıkla yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada fındık kabuğu ile 25, 35, 45 °C da her bir sıcaklık için 0-120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.17. 25 °C Sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi (m=0,2 g, V=0,1 L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, C₀=100 mg/L)

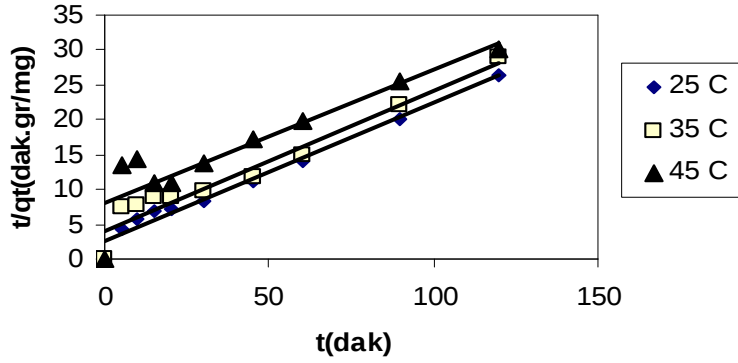
t (dak.)	Kons. Değiş. (C _e) (mg/L)	q _t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	76,566	11,72
10	64,324	17,84
15	56,637	21,68
20	44,965	27,52
30	28,736	35,63
45	19,911	40,04
60	14,217	42,89
90	10,230	44,88
120	9,377	45,31

Çizelge 4.18. 35 °C Sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi (m=0,2 g, V=0,1 L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, C_0 =100 mg/L)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	86,432	6,78
10	73,772	13,11
15	65,820	17,09
20	55,270	22,36
30	38,105	30,95
45	22,573	38,71
60	20,212	39,89
90	18,230	40,85
120	16,776	41,61

Çizelge 4.19. 45 °C Sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi (m=0,2 g, V=0,1L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, C_0 =100 mg/L)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	92,532	3,73
10	86,103	6,95
15	72,763	13,62
20	63,665	18,17
30	56,423	21,79
45	47,392	26,30
60	38,973	30,51
90	29,378	35,31
120	20,527	39,74

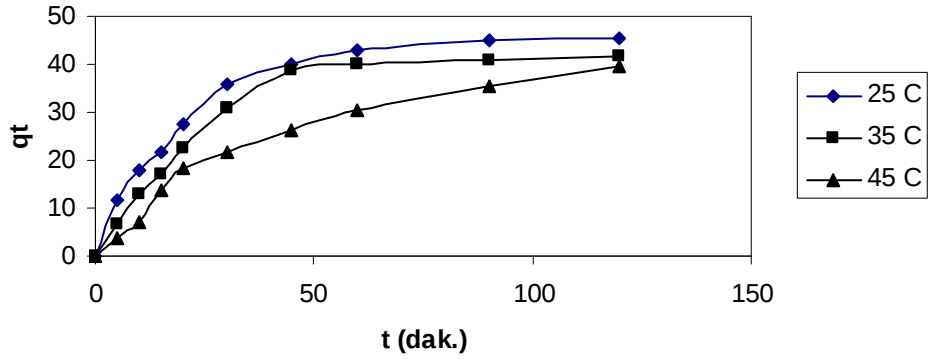
Şekil 4.15. Sıcaklık ($^{\circ}\text{C}$) için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

*m=0,2 g, V=0,1 L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, $C_0=100$ mg/L

Çizelge 4.20. Sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler

Sıcaklık $^{\circ}\text{C}$	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,\text{cal}}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,\text{exp}}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
25	0,015	50,81	45,31	0,980
35	0,00991105	49,82561036	41,61	0,9472
45	0,004560998	52,21932115	39,74	0,8315

Yapılan çalışmada sıcaklığın artması q_e (hesaplanan) ve q_e (deneysel) arasındaki farkında artmasına neden olduğundan sıcaklık artışı ile denge anında birim adsorbent başına adsorplanan madde miktarını hesaplamak daha zordur.

Şekil 4.16. Sıcaklıkların t anında birim adsorbent başına toplanan madde miktarı
 $m=0,2$ g, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $K.H.=200$ rpm, $C_0=100$ mg/L

b) Fındık kabuğunun konsantrasyonla yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada fındık kabuğu ile 300, 200, 100, 50 mg/L de her bir konsantrasyon için 0-120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.21. 300 mg/L Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
 $(m=0,2$ g, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $K.H.=200$ rpm, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	299,700	0,00
5	239,980	29,86
10	178,770	60,46
15	118,700	90,50
20	104,467	97,62
30	85,107	107,3
45	68,594	115,55
60	42,402	128,65
90	39,270	130,21
120	38,719	130,49

Çizelge 4.22. 200 mg/L Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
(m=0,2 g, V=0,1 L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, T=25 °C)

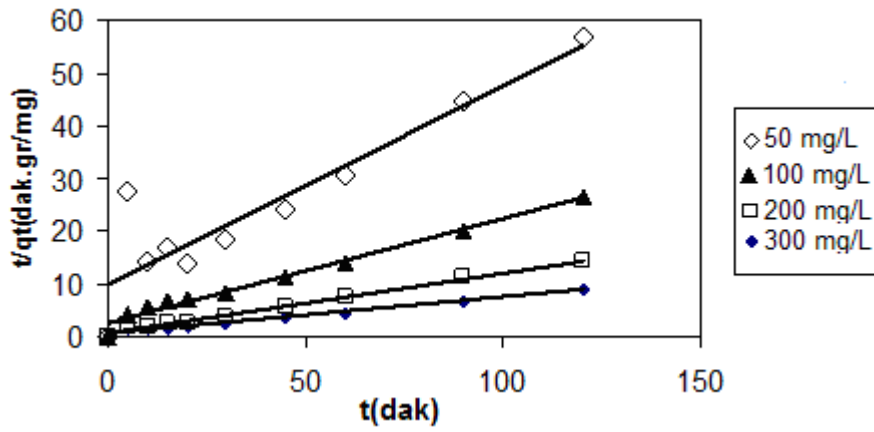
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	200,000	0,00
5	132,289	33,85
10	92,225	53,88
15	79,032	60,48
20	65,513	67,24
30	56,256	71,87
45	48,085	75,95
60	43,460	78,27
90	39,550	80,22
120	34,058	82,97

Çizelge 4.23. 100 mg/L Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
(m=0,2 g, V=0,1 L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, T=25 °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	76,566	11,72
10	64,324	17,84
15	56,637	21,68
20	44,965	27,52
30	28,736	35,63
45	19,911	40,04
60	14,217	42,89
90	10,230	44,88
120	9,377	45,31

Çizelge 4.24. 50 mg/L Konsantrasyon için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi ($m=0,2$ g, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $K.H.=200$ rpm, $T=25$ °C)

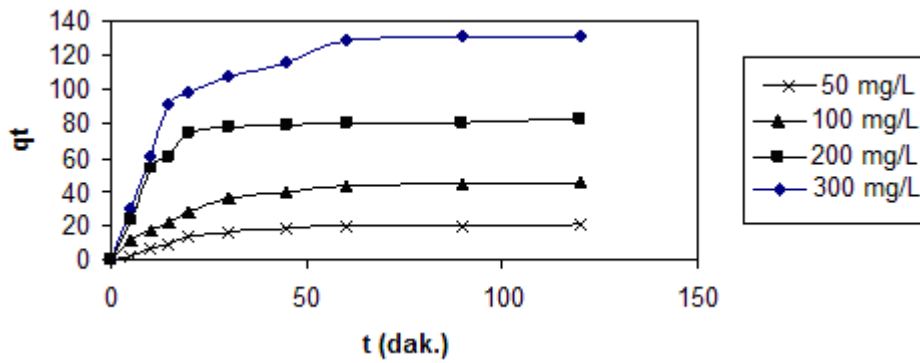
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	50,000	0,00
5	46,380	1,81
10	36,139	6,93
15	32,438	8,78
20	21,619	14,19
30	17,633	16,18
45	12,724	18,64
60	10,516	19,74
90	9,662	20,17
120	7,669	21,16

Şekil 4.17. Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği
* $m=0,2$ g, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $K.H.=200$ rpm, $T=25$ °C

Çizelge 4.25. Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler

Konsantrasyon (mg/L)	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
50	0,014228163	26,61698163	22,16	0,8386
100	0,014614633	50,81300813	45,31	0,9803
200	0,020975317	86,88097307	82,94	0,9973
300	0,007174231	142,8571429	130,49	0,9854

Şekil 4.18. Konsantrasyonların t anında birim adsorbent başına toplanan madde miktarı
* $m=0,2$ g, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $K.H.=200$ rpm, $T=25$ °C

c) Fındık kabuğu miktarıyla yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada fındık kabuğu ile 0,2, 0,1 ve 0,05 g da her bir adsorbent miktarı için 0-120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.26. 0,2 g. fındık kabuğu miktarı için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $K.H.=200$ rpm, $T=25$ °C)

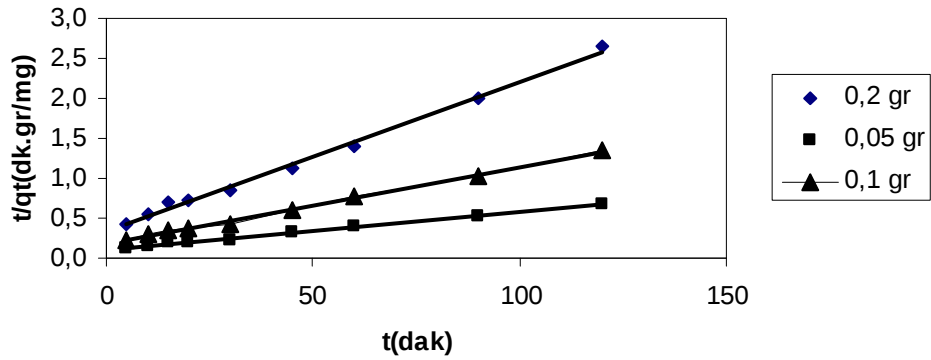
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	76,566	11,72
10	64,324	17,84
15	56,637	21,68
20	44,965	27,52
30	28,736	35,63
45	19,911	40,04
60	14,217	42,89
90	10,230	44,88
120	9,377	45,31

Çizelge 4.27. 0,1 g. fındık kabuğu miktarı için yalancı 2. merteye kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $K.H.=200$ rpm, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	78,766	38,89
10	65,324	66,79
15	57,587	78,75
20	46,245	99,25
30	31,136	131,13
45	24,974	138,54
60	22,281	147,08
90	11,249	172,13
120	10,857	177,83

Çizelge 4.28. 0,05 g. fındık kabuğu miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	80,552	21,23
10	66,602	34,67
15	60,623	42,41
20	50,374	53,75
30	34,431	68,86
45	30,729	75,02
60	26,459	77,71
90	13,932	88,75
120	11,085	89,14

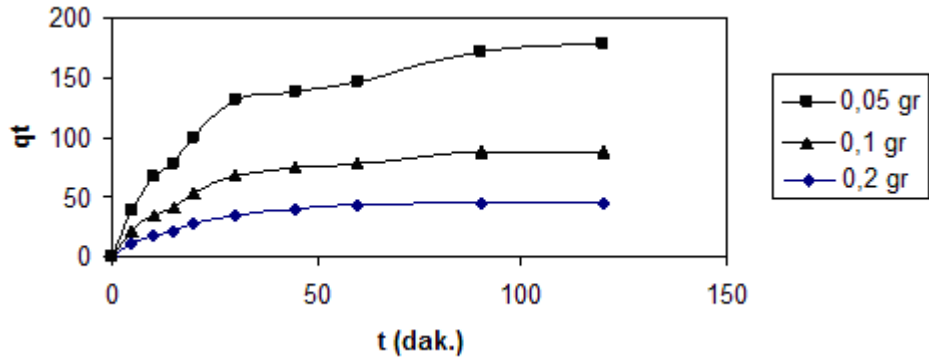

Şekil 4.19. Fındık kabuğu miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

* $C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C

Çizelge 4.29. Fındık kabuğu miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler

Adsorbent miktarı (g)	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
0,05	0,007307592	101,6260163	89,14	0,9803
0,1	0,002999514	198,8071571	177,83	0,9728
0,2	0,014614633	50,81300813	45,31	0,9803

Şekil 4.20. Adsorbent miktarının t anında birim adsorbent başına toplanan madde miktarı

* $C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C

d) Fındık kabuğu karıştırma hızı ile yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada fındık kabuğu ile 150, 200, 250 ve 300 rpm de her bir karıştırma hızı için 0-120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.30. 200 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $m=0,2$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	76,566	11,72
10	64,324	17,84
15	56,637	21,68
20	44,965	27,52
30	28,736	35,63
45	19,911	40,04
60	14,217	42,89
90	10,230	44,88
120	9,377	45,31

Çizelge 4.31. 150 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $m=0,2$ g, $T=25$ °C)

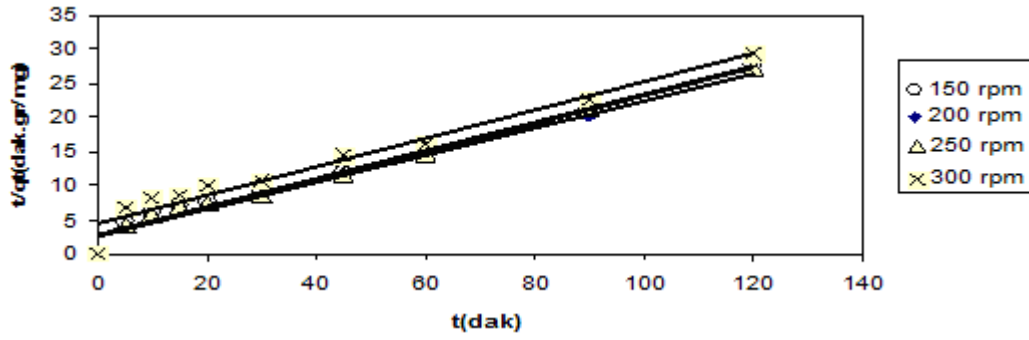
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	78,320	10,84
10	67,521	16,24
15	59,123	20,44
20	48,112	25,94
30	32,532	33,73
45	23,823	38,09
60	18,233	40,88
90	15,275	42,36
120	13,368	43,32

Çizelge 4.32. 250 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $m=0,2$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	76,370	11,81
10	65,320	17,34
15	57,220	21,39
20	46,327	26,84
30	30,123	34,94
45	23,520	38,24
60	17,899	41,05
90	14,873	42,56
120	11,927	44,04

Çizelge 4.33. 300 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,49$, $m=0,2$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	85,331	7,33
10	75,372	12,31
15	65,320	17,34
20	59,720	20,14
30	43,773	28,11
45	37,372	31,31
60	25,877	37,06
90	20,527	39,74
120	18,532	40,73

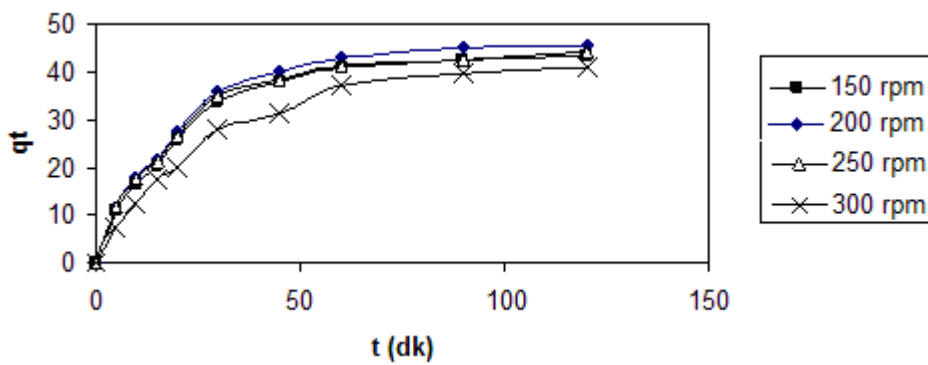

Şekil 4.21. Karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

* $C_0 = 100$ mg/L, $V = 0,1$ L, $pH = 5,49$, $m = 0,2$ g, $T = 25$ °C

Çizelge 4.34. Karıştırma hızı için 2. mertebe kinetik grafikten elde edilen değerler

K.H. (rpm)	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
150	0,014601506	48,6381323	43,32	0,9785
200	0,014614633	50,81300813	45,31	0,9803
250	0,015802367	48,68549172	44,04	0,9823
300	0,009640087	48,12319538	40,73	0,956

Şekil 4.22. Karıştırma Hızların t anında birim adsorbent başına toplanan madde miktarı

* $C_0 = 100$ mg/L, $V = 0,1$ L, $pH = 5,49$, $m = 0,2$ g, $T = 25$ °C

e) Fındık kabuğu pH ile yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada fındık kabuğu ile 5,49, 7, 6 ve 3 pH da her bir pH için 0-120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.35. pH için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,2$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	76,566	11,71
10	64,324	17,84
15	56,637	21,68
20	44,965	27,52
30	28,736	35,63
45	19,911	40,04
60	14,217	42,89
90	10,230	44,88
120	9,377	45,31

Çizelge 4.36. 7,00 pH için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,2$ g, $T=25$ °C)

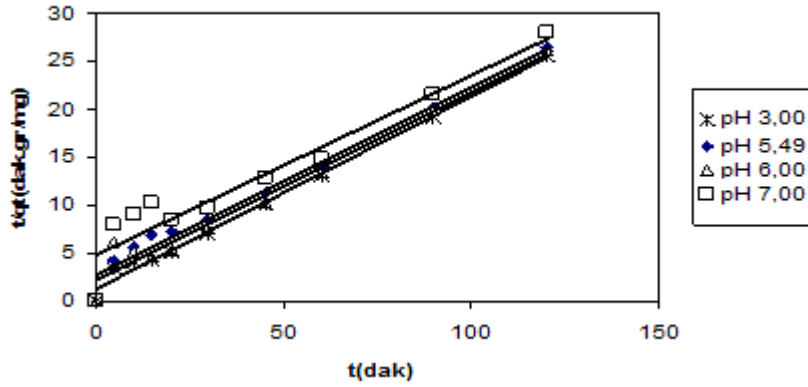
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	87,385	6,31
10	77,705	11,15
15	70,872	14,56
20	52,652	23,67
30	38,132	30,93
45	30,160	34,92
60	19,342	40,33
90	16,495	41,75
120	14,217	42,89

Çizelge 4.37. 6,00 pH için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,2$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	83,684	8,16
10	61,477	19,26
15	34,430	32,78
20	25,035	37,48
30	21,050	39,47
45	11,939	44,03
60	11,085	44,46
90	9,662	45,17
120	8,238	45,88

Çizelge 4.38. 3,00 pH için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,2$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	70,035	14,98
10	50,089	24,95
15	29,875	35,06
20	21,334	39,33
30	14,217	42,89
45	9,947	45,03
60	8,238	45,88
90	6,530	46,73
120	6,520	46,74

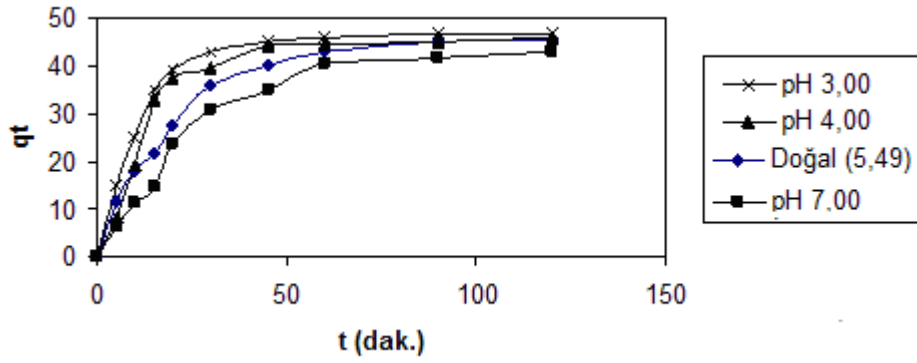

Şekil 4.23. pH için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

* $C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,2$ g, $T=25$ °C

Çizelge 4.39. pH için yalancı 2. mertebe kinetik grafikten elde edilen değerler

pH	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
3	0,033806623	49,57858205	46,74	0,9937
5,49	0,014614633	50,81300813	45,31	0,9803
6	0,018637564	50,76142132	45,88	0,9705
7	0,00734934	53,10674456	42,89	0,9216

Şekil 4.24. pH'ların t anında birim adsorbent başına toplanan madde miktarı

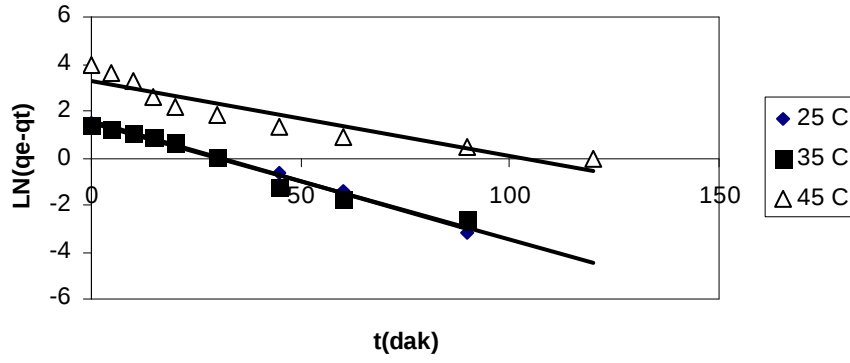
* $C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,2$ g, $T=25$ °C

4.5.2. Fındık kabuğu ile 1. derece kinetik

$$\ln(q_e - q_t) = \ln(q_e) - k_1 t \quad (4.3)$$

$$q_t = \frac{(C_0 - C_t)V}{m} \text{ (mg/g)} \quad (4.4)$$

a) Fındık kabuğu 1. derece kinetik ile sıcaklık incelenmesi

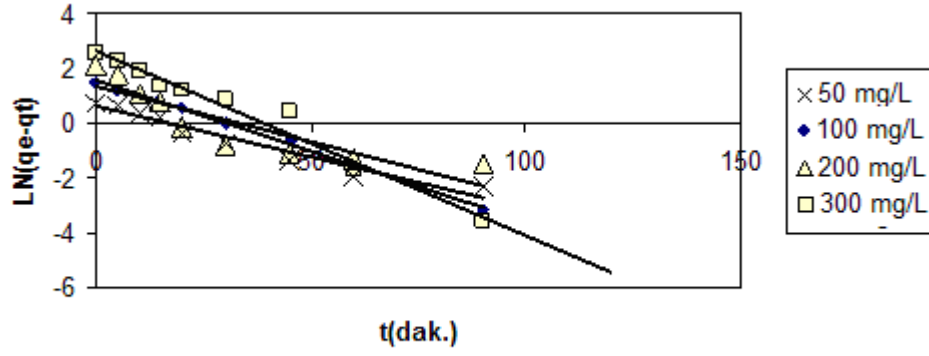
Şekil 4.25. Sıcaklık için 1. derece kinetik grafiği

*m=0,2 g, V=0,1 L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, $C_0=100$ mg/L

Çizelge 4.40. Sıcaklık için 1. derece kinetik için değerler

Sıcaklık (°C)	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
25	0,051	47,17	45,31	0,9971
35	0,00734934	43,65	41,61	0,9711
45	0,018637564	38,95	39,73	0,9945

b) Fındık kabuğu 1. derece kinetik ile konsantrasyon incelenmesi

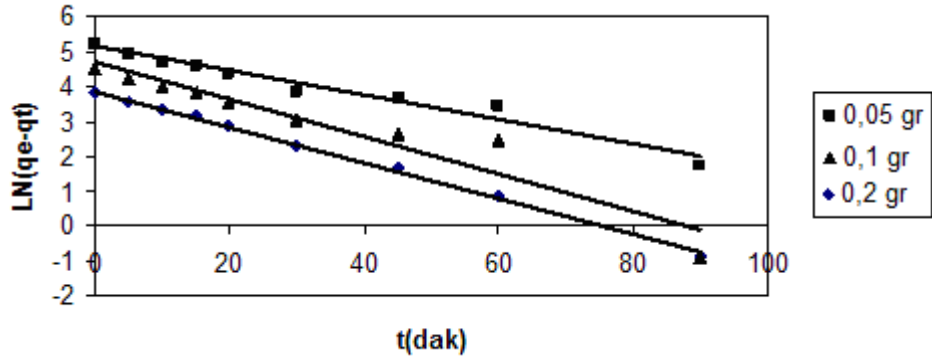
Şekil 4.26. Konsantrasyon için 1. derece kinetik grafiği

*m=0,2 g, V=0,1 L, pH=5,49, K.H.=200 rpm, T=25 °C

Çizelge 4.41. Konsantrasyon için 1. derece kinetik için değerler

Konsantrasyon (mg/L)	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
50	0,0374	18,55	21,16	0.9426
100	0,051	47,17	45,31	0,9971
200	0,041	78,23	82,94	0,9035
300	0,0674	142,03	130,49	0,9734

c) Fındık kabuğu 1. derece kinetik ile adsorbent miktarı incelenmesi

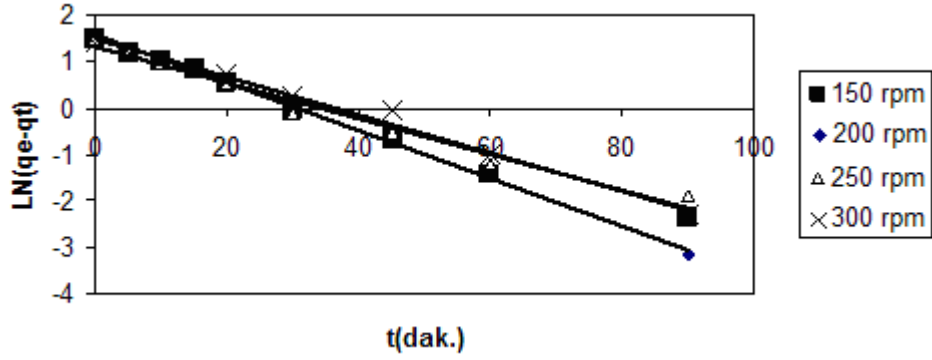
Şekil 4.27. Fındık kabuğu miktarı için 1. derece kinetik grafiği

* $C_0 = 100$ mg/L, $V = 0,1$ L, $pH = 5,49$, K.H. = 200 rpm, $T = 25$ °C

Çizelge 4.42. Adsorbent miktarı için 1. derece kinetik için değerler

Adsorbent miktarı (g)	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
0,05	0,0349	167,19	177,83	0,9664
0,1	0,0522	98,88	88,75	0,9062
0,2	0,051	47,17	45,31	0,9971

d) Fındık kabuğu 1. derece kinetik ile karıştırma hızının incelenmesi

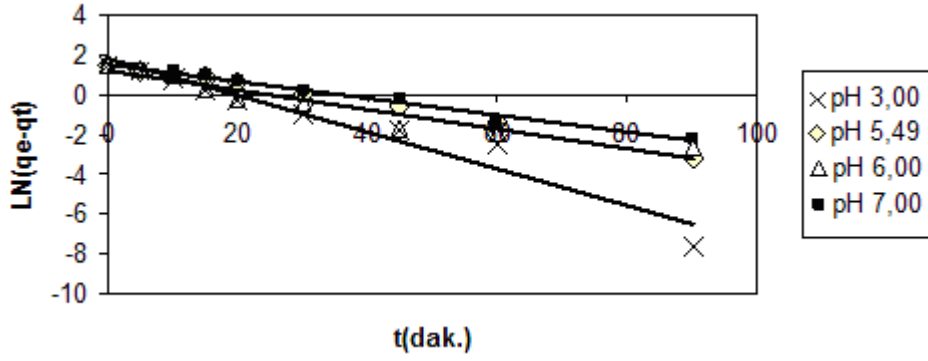
Şekil 4.28. Karıştırma hızı için 1. derece kinetik grafiği

* $C_0 = 100$ mg/L, $V = 0,1$ L, $pH = 5,49$, $m = 0,2$ g, $T = 25^\circ C$

Çizelge 4.43. Karıştırma hızı için 1. derece kinetik için değerler

K.H. (rpm)	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
150	0,0437	40,48	43,31	0,992
200	0,051	47,17	45,31	0,9971
250	0,0389	37,61	44,03	0,9795
300	0,0407	43,72	40,73	0,9899

e) Fındık kabuğu 1. derece kinetik ile pH incelenmesi

Şekil 4.29. pH için 1. derece kinetik grafiği

* $C_0 = 100$ mg/L, $V = 0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m = 0,2$ g, $T = 25$ °C

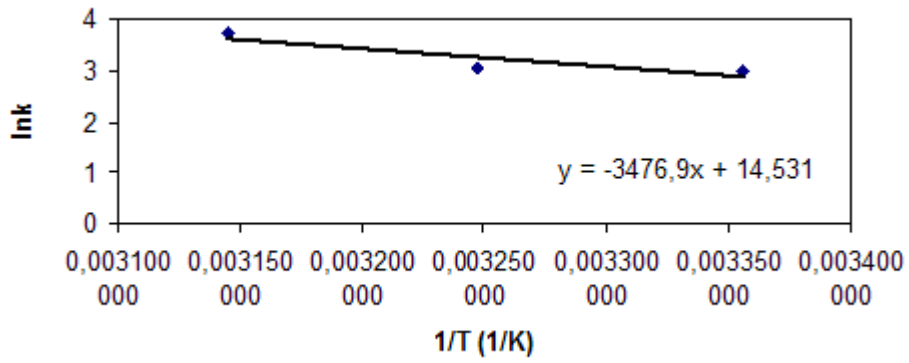
Çizelge 4.44. pH için 1. derece kinetik için değerler

pH	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
3	0,0919	58,10	46,74	0,9451
5,49	0,051	41,7	45,31	0,9971
6	0,049	32,73	45,88	0,9243
7	0,0426	46,02	42,89	0,985

4.5.3. Fındık kabuğu için aktivasyon enerjisi incelenmesi

$$\ln k = \ln A - \frac{E_a}{RT} \quad (4.5)$$

(Çizelge 4.20) ve (Çizelge 4.40) görüldüğü gibi fındık kabuğu sıcaklık için 1. derece kinetiğe daha uygun olduğundan 1. derece kinetiğin k_1 (1/dak.) değerleri kullanılmıştır

Şekil 4.30. Arrhenius grafiği

Çizelge 4.45. A ve Ea değerleri

A	Ea
2045187,438	28.906 kJ/mol

Aktivasyon enerjisi (Ea) 5-40 kJ/mol aralığında olduğundan adsorpsiyon fizikseldir, 40-800 kJ/mol aralığında olduğunda adsorpsiyon kimyasaldır (Karaoğlu *et al.* 2010).

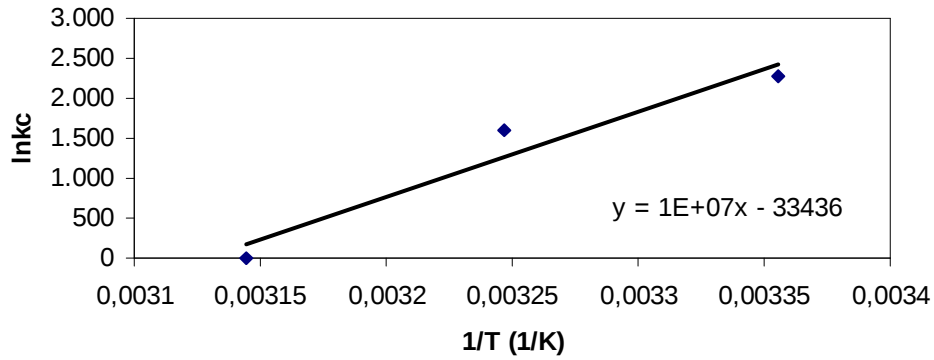
4.5.4. Fındık kabuğu termodinamik incelenmesi

$$k_c = \frac{C_0 - C_e}{C_0} \quad (4.6)$$

$$\ln k_c = \frac{\Delta S}{R} - \frac{\Delta H}{RT} \quad (4.7)$$

$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S \quad (4.8)$$

Fındık kabuğu 1. derece kinetiğe uyduğundan k_c sıcaklığın 1. derece kinetiğe göre alınır hesaplara göre; $k_{c25} = 9,664$, $k_{c35} = 4,961$, $k_{c45} = 3,871$

Şekil 4.31. LN k_c ye karşılık 1/T grafiği

Grafik hesaplamalarına göre $\Delta H = -9,117$ kJ/mol, ΔH 'ın negatif değerde olması işlemin ekzotermik (ısı veren) olduğunu gösterir.

Aynı şekilde $\Delta S = 277,986$ kJ/mol K, ΔS 'nin büyük olması maddenin dağınık ve enerjinin düşük olduğu anlamına gelir bu da adsorpsiyon işleminde istenilen bir durumdur.

$\Delta G_{25^{\circ}\text{C}} = -82848,945$ kJ/mol, $\Delta G_{35^{\circ}\text{C}} = -85628,805$ kJ/mol, $\Delta G_{45^{\circ}\text{C}} = -88408,665$ kJ/mol, ΔG 'nin negatif olması maddenin daha rahat adsorbe ettiğini gösterir (Ucun 2008).

4.6. Aktif Karbon ile Kinetik Çalışması

Bu çalışmada aktif karbonun zamana karşılık tutulan madde miktarlarını kinetiğin yalancı 2. mertebesi, 1. derece kinetik denklemlerine göre uyup uymadığı incelenmiştir.

4.6.1. Aktif karbon ile yalancı 2. mertebe kinetik

a) Aktif karbonun sıcaklıkla yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada aktif karbon ile 25, 35, 45 °C da her bir sıcaklık için 0-120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.46. 25 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi (m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, C_0 =100 mg/L)

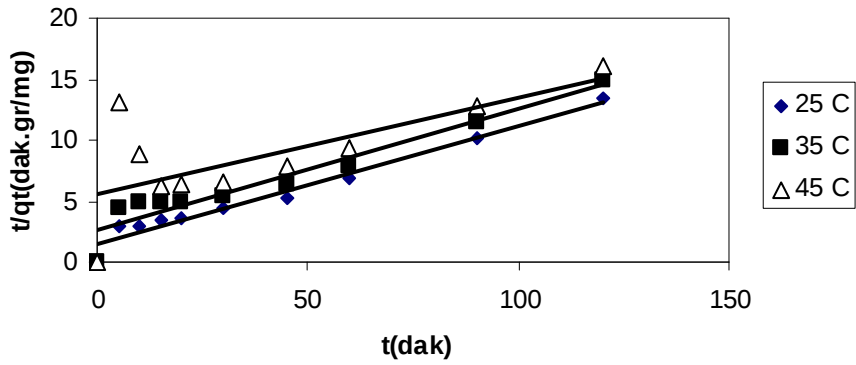
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	83,102	16,89
10	66,871	33,12
15	56,579	43,42
20	45,371	54,62
30	33,106	66,89
45	14,321	85,67
60	12,427	87,57
90	11,893	88,10
120	10,487	89,51

Çizelge 4.47. 35 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi (m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, C_0 =100 mg/L)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	88,749	11,25
10	79,362	20,63
15	69,892	30,10
20	58,787	41,21
30	45,133	54,86
45	29,583	70,41
60	24,441	75,55
90	22,028	77,97
120	19,376	80,62

Çizelge 4.48. 45 °C sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi (m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, C_0 =100 mg/L)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	96,209	3,79
10	88,764	11,23
15	75,763	24,23
20	68,665	31,33
30	53,763	46,23
45	43,318	56,68
60	35,693	64,30
90	29,399	70,60
120	25,553	74,44

Şekil 4.32. sıcaklık (°C) için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

*m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, $C_0=100$ mg/L

Çizelge 4.49. Sıcaklık için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler

Sıcaklık °C	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
25	0,006276433	103,0927835	89,51	0,9676
35	0,003839941	100,2004008	80,62	0,9216
45	0,00111643	126,4222503	74,44	0,4797

Yapılan çalışmada sıcaklığın artması q_e (hesaplanan) ve q_e (deneysel) arasındaki farkında artmasına neden olduğundan sıcaklık artışı ile denge anında birim adsorbent başına adsorplanan madde miktarını hesaplamak daha zordur.

b) Aktif karbon konsantrasyonla yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada Aktif Karbon ile 50, 100, 200, 300 mg/L de her bir konsantrasyon için 0-120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.50. 300 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($m=1$ g, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	300,012	0,00
5	246,862	53,15
10	196,644	103,36
15	135,633	164,37
20	112,202	187,81
30	96,527	203,48
45	75,712	224,30
60	68,025	231,98
90	53,717	246,29
120	48,935	251,07

Çizelge 4.51. 200 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($m=0,1$ g, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C)

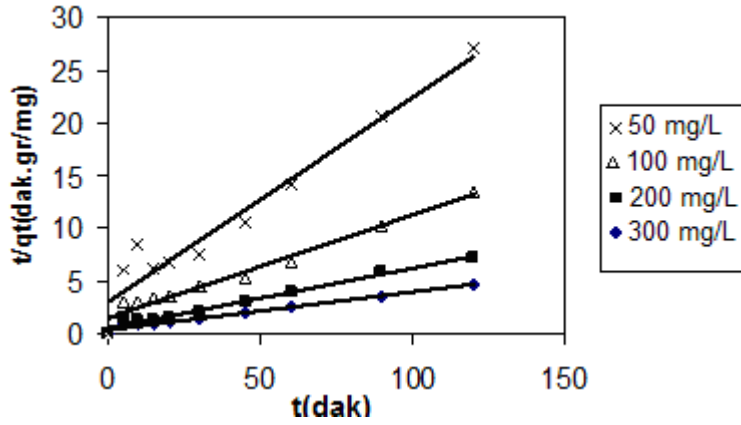
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	200,000	0,00
5	168,332	31,66
10	123,452	76,54
15	93,037	106,96
20	73,893	126,10
30	59,603	140,39
45	53,457	146,54
60	48,365	151,63
90	44,174	155,82
120	32,723	167,27

Çizelge 4.52. 100 mg/L konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi (m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, T=25 °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	83,102	16,89
10	66,871	33,12
15	56,579	43,42
20	45,371	54,62
30	33,106	66,89
45	14,321	85,67
60	12,427	87,57
90	11,893	88,10
120	10,487	89,51

Çizelge 4.53. 50 mg/L konsantrasyon için 1. derece kinetik incelenmesi (m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, T=25 °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	50,000	0,00
5	41,731	8,26
10	38,116	11,88
15	25,886	24,11
20	20,775	29,22
30	10,516	39,48
45	7,411	42,58
60	7,384	42,61
90	6,433	43,56
120	5,392	44,60

Şekil 4.33. Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

*m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, T=25 °C

Çizelge 4.54. Konsantrasyon için yalancı 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler

Konsantrasyon (mg/L)	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
50	0,0120875	51,70630817	44,60	0,9481
100	0,006276433	103,0927835	89,51	0,9676
200	0,00514455	179,8561151	167,27	0,9788
300	0,003290191	274,7252747	251,07	0,9823

c) Aktif karbon miktarıyla yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada aktif karbon ile 0,05, 0,1 ve 0,2 g da her bir adsorbent miktarı için 0-120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir

Çizelge 4.55. 0,2 g. Aktif Karbon miktarı için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C)

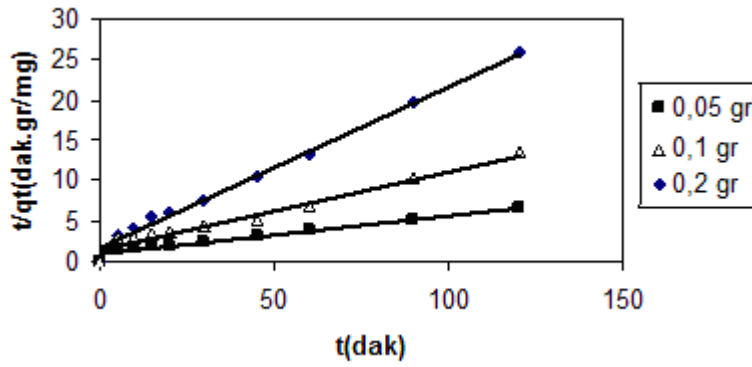
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	69,099	15,45
10	51,984	24,00
15	46,863	26,56
20	35,705	32,14
30	21,566	39,21
45	14,871	42,56
60	10,056	44,97
90	8,291	45,85
120	6,687	46,65

Çizelge 4.56. 0,05 g. Aktif Karbon miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	87,552	24,89
10	70,802	58,39
15	65,823	68,35
20	48,749	102,50
30	38,004	123,99
45	28,629	142,74
60	23,799	152,40
90	12,602	174,79
120	11,025	177,95

Çizelge 4.57. 0,1 g. Aktif Karbon miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	83,102	16,89
10	66,871	33,12
15	56,579	43,42
20	45,371	54,62
30	33,106	66,89
45	14,321	85,67
60	12,427	87,57
90	11,893	88,10
120	10,487	89,51

Şekil 4.34. Aktif Karbon miktarı için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

* $C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, K.H.=200 rpm, $T=25$ °C

Çizelge 4.58. Aktif karbon miktarı için 2. mertebe kinetik için grafikten elde edilen değerler

Adsorbent miktarı (g)	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
0,05	0,002065065	212,7659574	177,95	0,9434
0,1	0,006276433	103,0927835	89,51	0,9676
0,2	0,02284553	50,15045135	46,65	0,9917

d) Aktif karbon karıştırma hızı ile yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada fındık kabuğu ile 150, 200, 250 ve 300 rpm de her bir karıştırma hızı için 0- 120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.59. 200 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, $m=0,1$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	83,102	16,89
10	66,871	33,12
15	56,579	43,42
20	45,371	54,62
30	33,106	66,89
45	14,321	85,69
60	12,427	87,57
90	11,893	88,10
120	10,487	89,51

Çizelge 4.60. 150 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, $m=0,1$ g, $T=25$ °C)

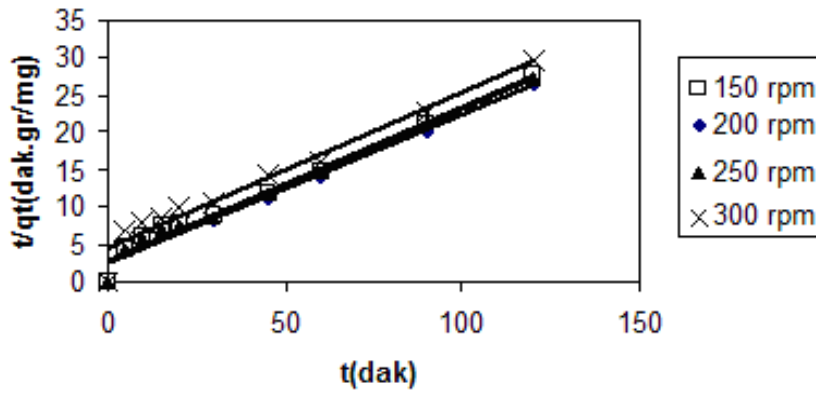
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	86,732	13,26
10	69,661	30,33
15	60,126	39,87
20	49,061	50,93
30	37,896	62,10
45	19,931	80,06
60	15,811	84,18
90	14,083	85,91
120	13,469	86,53

Çizelge 4.61. 250 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, $m=0,1$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	84,772	15,22
10	68,331	31,66
15	57,079	42,92
20	46,449	53,55
30	37,328	62,67
45	17,211	82,78
60	15,209	84,79
90	14,476	85,52
120	13,317	86,68

Çizelge 4.62. 300 rpm karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi
($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, $m=0,1$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	89,452	10,54
10	70,691	29,30
15	68,339	31,66
20	57,718	42,28
30	45,216	54,78
45	24,323	75,67
60	19,459	80,54
90	15,763	84,23
120	14,421	85,57

Şekil 4.35. Karıştırma hızı için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

* $C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, $pH=5,47$, $m=0,1$ g, $T=25$ °C

Çizelge 4.63. Karıştırma hızı için 2. mertebe kinetik grafikten elde edilen değerler

K.H. (rpm)	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
150	0,005213365	102,6694045	86,53	0,9523
200	0,006276433	103,0927835	89,51	0,9676
250	0,006177618	100,5025126	86,68	0,9639
300	0,003643096	106,6098081	85,57	0,9165

e) Aktif karbon pH ile yalancı 2. mertebe çalışması

Bu çalışmada aktif karbon ile 3, 5,47, 6 ve 7 pH da her bir pH için 0- 120 dak. arası konsantrasyon değişikliği incelenmiştir.

Çizelge 4.64. pH 5,47 için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,1$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	83,102	8,44
10	66,871	16,56
15	56,579	21,71
20	45,371	27,31
30	33,106	33,44
45	14,321	42,83
60	12,427	43,78
90	11,893	44,05
120	10,487	44,75

Çizelge 4.65. 7,00 pH için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,1$ g, $T=25$ °C)

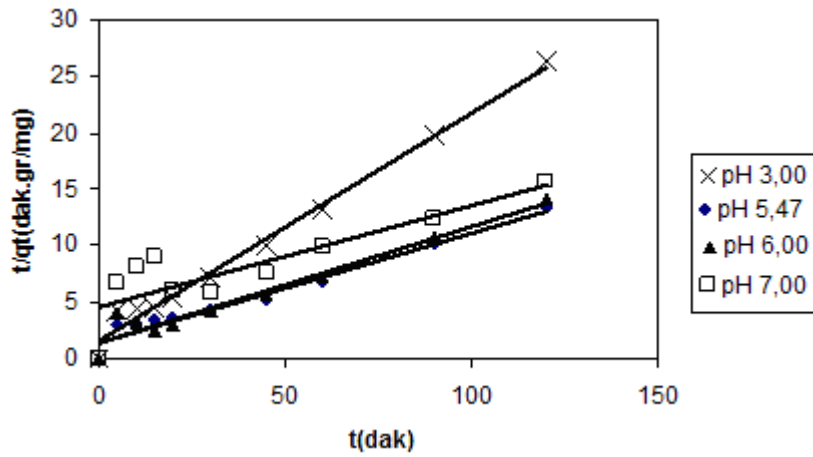
t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	92,605	7,39
10	87,795	12,20
15	83,342	16,65
20	66,352	33,64
30	49,032	50,96
45	40,188	59,81
60	39,112	60,88
90	26,69	73,31
120	24,012	75,98

Çizelge 4.66. 6,00 pH için yalancı 2. derece kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,1$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	87,704	6,14
10	68,007	15,99
15	39,459	30,27
20	32,635	33,68
30	27,905	36,04
45	19,879	40,06
60	16,609	41,69
90	15,872	42,06
120	15,078	42,46

Çizelge 4.67. 3,00 pH için yalancı 2. mertebe kinetik incelenmesi ($C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,1$ g, $T=25$ °C)

t (dak.)	Kons. Değiş. (C_e) (mg/L)	q_t (mg/g)
0	100,000	0,00
5	76,535	11,73
10	55,079	22,46
15	33,835	33,08
20	25,704	37,14
30	17,807	41,09
45	9,968	45,01
60	9,238	45,38
90	8,530	45,73
120	8,420	45,79

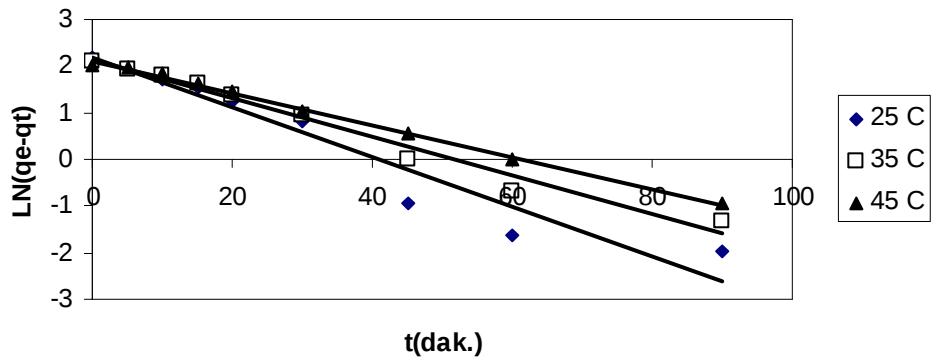

Şekil 4.36. pH için yalancı 2. mertebe kinetik grafiği

* $C_0=100$ mg/L, $V=0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m=0,1$ g, $T=25$ °C

Çizelge 4.68. pH için yalancı 2. mertebe kinetik grafikten elde edilen değerler

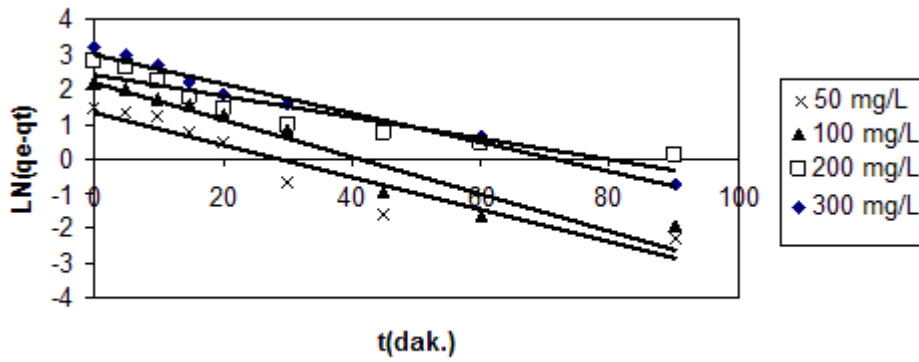
pH	k_2 (g/mg.dak)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
3	0,026956445	49,45598417	45,79	0,9881
5,47	0,026956445	49,45598417	44,75	0,9881
6	0,007864911	46,71179884	42,46	0,9493
7	0,001740572	111,8568233	75,98	0,7181

4.6.2. Aktif karbon ile 1. derece kinetik**a) Aktif karbon 1. derece kinetik ile sıcaklık incelenmesi****Şekil 4.37.** Sıcaklık için 1. derece kinetik grafiği

*m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, C_0 =100 mg/L

Çizelge 4.69. Sıcaklık için 1. derece kinetik için değerler

Sıcaklık (°C)	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
25	0,053	87,34	89,51	0,9301
35	0,0414	84,08	80,62	0,9781
45	0,0342	82,16	74,44	0,9973

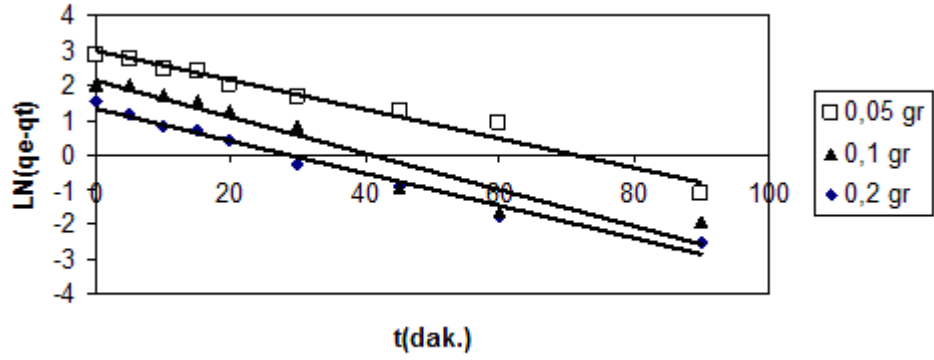
b) Aktif karbon 1. derece kinetik ile konsantrasyon incelenmesi**Şekil 4.38.** Konsantrasyon için 1. derece kinetik grafiği

*m=0,1 g, V=0,1 L, pH=5,47, K.H.=200 rpm, T=25 °C

Çizelge 4.70. Konsantrasyon için 1. derece kinetik için değerler

Konsantrasyon (mg/L)	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
50	0,0464	36,82	44,61	0,9031
100	0,053	87,35	89,51	0,9301
200	0,0301	107,98	167,27	0,8565
300	0,0423	200,43	251,07	0,9749

c) Aktif karbon 1. derece kinetik ile adsorbent miktarı incelenmesi

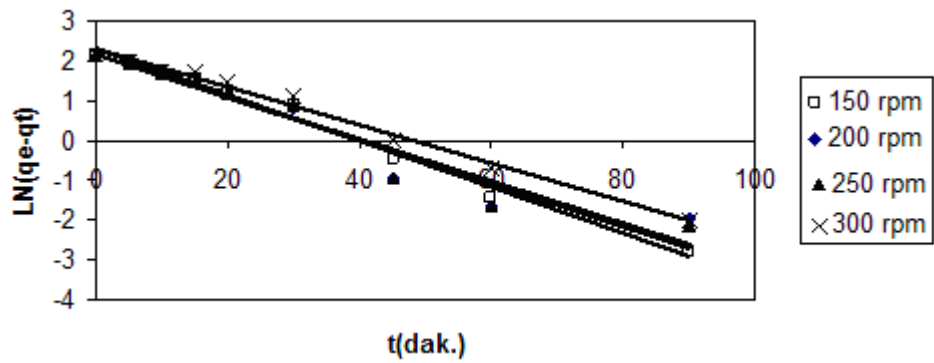
Şekil 4.39. Aktif karbon miktarı için 1. derece kinetik grafiği

* $C_0 = 100$ mg/L, $V = 0,1$ L, $pH = 5,47$, $K.H. = 200$ rpm, $T = 25$ °C

Çizelge 4.71. Adsorbent miktarı için 1. derece kinetik için değerler

Adsorbent miktarı (g)	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
0,05	0,0417	194,47	177,95	0,9668
0,1	0,0521	82,98	89,51	0,9268
0,2	0,0463	37,14	46,65	0,9781

d) Aktif karbon 1. derece kinetik ile karıştırma hızının incelenmesi

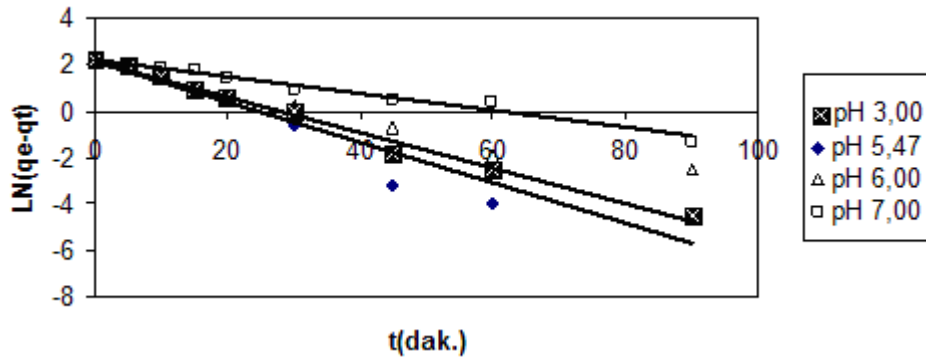

Şekil 4.40. Karıştırma hızı için 1. derece kinetik grafiği

* $C_0 = 100$ mg/L, $V = 0,1$ L, $pH = 5,47$, $m = 0,1$ g, $T = 25$ °C

Çizelge 4.72. Karıştırma hızı için 1. derece kinetik için değerler

K.H. (rpm)	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
150	0,0581	101,73	86,53	0,9889
200	0,053	87,35	89,51	0,9301
250	0,0542	87,61	86,68	0,9427
300	0,048	99,29	85,57	0,9899

e) Aktif karbon 1. derece kinetik ile pH incelenmesi**Şekil 4.41.** pH için 1. derece kinetik grafiği

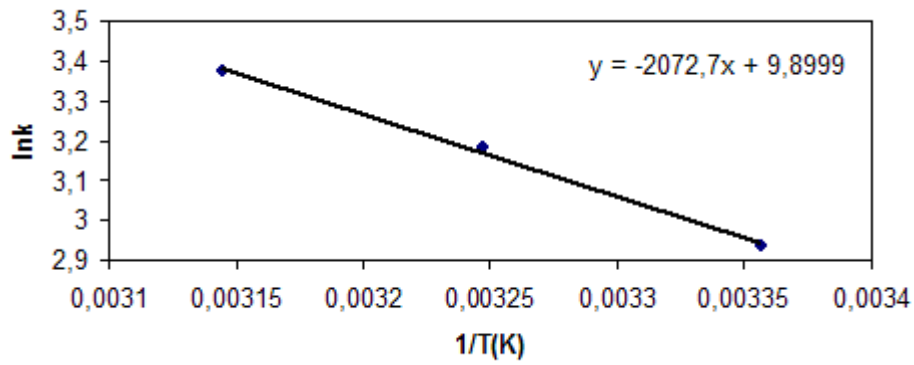
* $C_0 = 100$ mg/L, $V = 0,1$ L, K.H.=200 rpm, $m = 0,1$ g, $T = 25$ °C

Çizelge 4.73. pH için 1. derece kinetik için değerler

pH	k_1 (dak ⁻¹)	$q_{e,cal}$ (hesaplanan) (mg/g)	$q_{e,exp}$ (deneysel) (mg/g)	R^2
3	0,0771	86,38	91,58	0,9893
5,47	0,0863	79,92	92,72	0,9198
6	0,0555	70,67	84,92	0,9607
7	0,0361	86,90	75,98	0,9676

4.6.3. Aktif karbon için aktivasyon enerjisi incelenmesi

(Çizelge 4.49) ve (Çizelge 4.69) görüldüğü gibi aktif karbon sıcaklık için 1. derece kinetiğe daha uygun olduğundan 1. derece kinetiğin k_1 (1/dak.) değerleri kullanılmıştır.

Şekil 4.42. Arrhenius grafiği

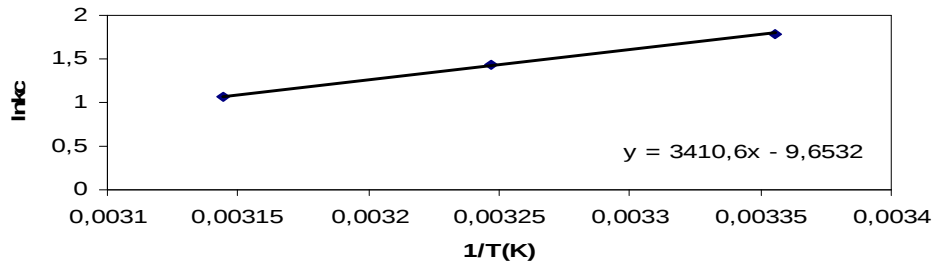
Çizelge 4.74. A ve Ea değerleri

A	Ea
19928,37	17.232 kJ/mol

Aktivasyon enerjisi (Ea) 5-40 kJ/mol aralığında olduğundan adsorpsiyon fizikseldir, 40-800 kJ/mol aralığında olduğunda adsorpsiyon kimyasaldır (Karaoğlu *et al.* 2010).

4.6.4. Aktif karbon termodinamik incelenmesi

Aktif karbon 1. derece kinetiğe uyduğundan k_c sıcaklığın 1. derece kinetiğe göre alınır hesaplara göre; $k_{c25} = 5,983$, $k_{c35} = 4,161$, $k_{c45} = 2,913$

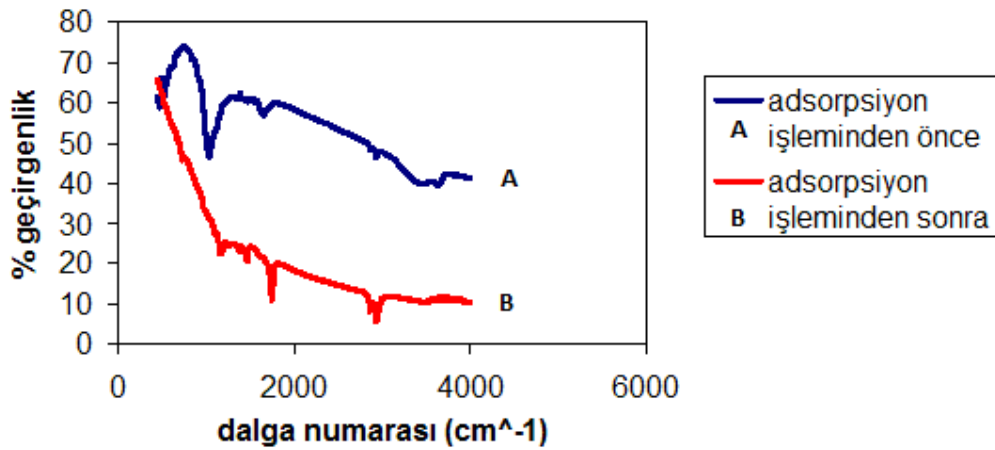
Şekil 4.43. LN k_c ye karşılık $1/T$ grafiği

Grafik hesaplamalarına göre $\Delta H = - 28,356$ kJ/mol, ΔH 'ın negatif değerde olması işlemin ekzotermik (ısı veren) olduğunu gösterir.

Aynı şekilde $\Delta S = 80,256$ kJ/mol K, ΔS 'nin büyük olması maddenin dağınık ve enerjinin düşük olduğu anlamına gelir bu da adsorpsiyon işleminde istenilen bir durumdur.

$\Delta G_{25^\circ\text{C}} = -23944,644$ kJ /mol, $\Delta G_{35^\circ\text{C}} = -24747,204$ kJ /mol, $\Delta G_{45^\circ\text{C}} = -25549,764$ kJ /mol, ΔG 'nin negatif olması maddenin daha rahat adsorbe ettiğini gösterir.

4.7. Fındık kabuğu FITR Analizi

Şekil 4.44. Fındık kabuğu için FITR grafiği

Çizelge 4.75. Fındık kabuğu FTIR değerleri

IR pik	Değerler			
	Adsorpsiyon öncesi	Adsorpsiyon sonrası	Fark	Fonksiyonel Gruplar
1	3609	Kayıp	Bilinmiyor	Bağlı –OH grubu
2	2917	2919	+2	CH gerilimi
3	2838	2850	+12	CH gerilimi
4	1619	1739	+120	Karbonil [C=O] gerilimi
5	1518	1454	-64	Karboksilat grubu
6	1407	1345	-62	Karboksilat grubu
7	829	719	-110	Aromatik –CH bileşen gerilimi
8	600	Kayıp	Bilinmiyor	Aromatik –CH bileşen gerilimi

Çizelge 4.74 belirtildiği üzere rastgele seçilen 8 farklı piklerde kayıp ve farklar incelenmiştir. Adsorpsiyon işlemi 3609, 1518, 1407, 829, 600 piklerinde gerçekleşmiştir. Adsorpsiyon işlemi özellikle eksi değerlikli ve kayıplarda daha çoktur (Malkoç 2007).

4.8. Fındık kabuğu Zeta Potansiyeli İncelenmesi

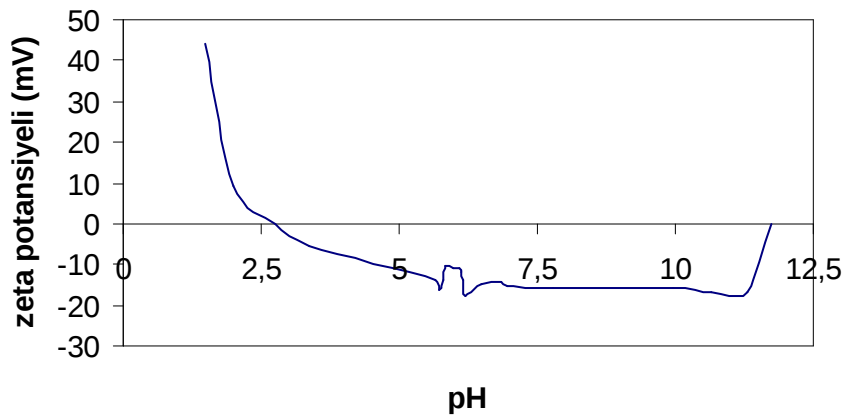
4.8.1. Denge pH

Farklı pH aralıklarında 0,1 g fındık kabuğu ilave edilip 200 rpm de 120 dakika karıştırma sonucunda denge pH'ları verilmiştir.

İşlemden önce pH lar: 1,5, 2,0, 2,5, 3,0, 4,0, 4,5, 5,0, 5,5, 6,0, 6,5, 7,0, 7,5, 8,0, 8,5, 9,0, 9,5, 10,0, 10,5, 11,0, 11,5, 12,0 iken;

İşlemden sonra pH lar sırasıyla: 1,63, 1,97, 2,74, 3,38, 5,65, 5,73, 5,8, 5,98, 6,08, 6,13, 6,17, 6,21, 6,48, 6,84, 6,94, 7,78, 9,95, 10,66, 11,32 olmuştur.

4.8.2. Zeta potansiyeli (zP)

Şekil 4.45. Zeta potansiyeli (zP)

Şekil 4.45 de görüldüğü gibi fındık kabuğunun pH 2,74 ile pH 11,74 de izoelektrik noktaları olduğu tespit edilmiştir. Bu noktalarda ‘+’ veya ‘-’ yüklü iyonlar çok iyi adsorbe edilir (Demirbaş 2009).

5. SONUÇ

- Fındık kabuğu ve Aktif Karbon, R^2 1'e daha yakın olduğundan adsorplanan madde Langmuir izotermine uymuştur (Çizelge 4.4) (Çizelge 4.12).
- Adsorpsiyon işleminde fındık kabuğu miktarı arttıkça yağ giderim verimi artmıştır, verim % 87,544 dir. Buna karşın birim adsorbent başına tutulan adsorbat miktarı azalmıştır (Çizelge 4.5).
- Fındık kabuğu adsorpsiyon çalışmasında ortam pH'sı düştükçe adsorpsiyon verimi artmıştır, verim pH=3 te % 91,9425 olmuştur (Çizelge 4.6).
- Fındık kabuğu adsorpsiyon çalışmasında karıştırma hızı 200 rpm optimum değer olduğu görülmüştür. Bu değerde verim %83,544 dir (Çizelge 4.7).
- Fındık kabuğu kullanıldığında sıcaklık düştükçe adsorpsiyon verimi artmıştır, verim %83,544 dir (Çizelge 4.8).
- Adsorpsiyon işleminde aktif karbon miktarı arttıkça adsorplanan yağ miktarı daha fazladır, verim % 77,044 dir (Çizelge 4.13).
- Aktif karbon adsorpsiyon çalışmasında ortam pH'sı düştükçe adsorpsiyon verimi artmıştır, verim % 83,9325 olmuştur (Çizelge 4.14).
- Aktif karbon adsorpsiyon çalışmasında karıştırma hızı 200 rpm optimum değer olduğu görülmüştür bu değerde verim %73,391 dir (Çizelge 4.15).

- Aktif karbon adsorpsiyon çalışmasında sıcaklık düştükçe değer verim artmıştır, verim %73,391 olmuştur (Çizelge 4.16).
- Aynı şartlar altında 45 dakika sonunda aktif karbon verimi %85,679 iken, fındık kabuğu için %75,026'dır.
- Aynı şartlar altında 120 dakika sonunda aktif karbon verimi %89,513 iken, Fındık kabuğu için %89,143'tür.
- Fındık kabuğu ve aktif karbon için yapılan kinetik çalışmalarında 1. mertebe için q_e (hesaplanan) ve q_e (deneysel) birbirine çok yakın ve R^2 1'e daha yakın olduğundan iki adsorbentte 1. derece kinetiğe uymuştur.
- (Çizelge 4.20) ve (Çizelge 4.40) görüldüğü gibi fındık kabuğu sıcaklık için 1. derece kinetiğe daha uygun olduğundan 1. derece kinetiğin k_1 (1/dak.) değerleri kullanılmıştır ve arrhenius grafiğinden aktivasyon enerjisi (E_a) 28.906 kJ/mol bulunmuştur. Bu değer işlemin fiziksel olduğunu göstermiştir.
- Fındık kabuğu ile termodinamik çalışması grafik hesaplamalarına göre $\Delta H = - 9,117$ kJ/mol olup, ΔH 'ın negatif değerde olması işlemin ekzotermik (ısı veren) olduğunu göstermektedir.
- Fındık kabuğu gibbs denklemi ve grafik incelemesine göre $\Delta S = 277,986$ kJ/mol K bulunmuştur, ΔS 'nin pozitif değerde olması adsorpsiyon işleminin dağınık ve enerjinin düşük olduğu göstermiştir.
- Yapılan gibbs hesaplamalarına göre; $\Delta G_{25^\circ C} = -82848,945$ kJ/mol, ΔG 'nin negatif olması fındık kabuğunu için adsorpsiyonun kolay olduğunu göstermiştir.

- Yapılan gibbs hesaplamalarına göre ; $\Delta G_{35^{\circ}\text{C}} = -85628,805 \text{ kJ/mol}$ ΔG 'nin negatif olması fındık kabuğunu için adsorpsiyonun kolay olduğunu göstermiştir.
- Yapılan gibbs hesaplamalarına göre; $\Delta G_{45^{\circ}\text{C}} = -88408,665 \text{ kJ/mol}$ ΔG 'nin negatif olması fındık kabuğunu için adsorpsiyonun kolay olduğunu göstermiştir.
- (Çizelge 4.49) ve (Çizelge 4.69) görüldüğü gibi aktif karbon sıcaklık için 1. derece kinetiğe daha uygun olduğundan 1. derece kinetiğin k_1 (1/dak.) değerleri kullanılmıştır ve arrhenius grafiğinden aktivasyon enerjisi (E_a) 17.232 kJ/mol bulunmuştur. Bu değer işlemin fiziksel olduğunu göstermiştir.
- Aktif karbon ile termodinamik çalışmasında grafik hesaplamalarına göre $\Delta H = -28,356 \text{ kJ/mol}$, ΔH 'ın negatif değerde olması işlemin ekzotermik (ısı veren) olduğunu göstermiştir.
- Aktif karbon gibbs denklemi ve grafik incelemesine göre $\Delta S = 80,256 \text{ kJ/mol K}$ bulunmuştur, ΔS 'nin pozitif değerde olması adsorpsiyon işleminin dağınık ve enerjinin düşük olduğu göstermiştir.
- Yapılan gibbs hesaplamalarına göre; $\Delta G_{25^{\circ}\text{C}} = -23944,644 \text{ kJ/mol}$, ΔG 'nin negatif olması aktif karbon için adsorpsiyonun kolay olduğunu göstermiştir.
- Yapılan gibbs hesaplamalarına göre ; $\Delta G_{35^{\circ}\text{C}} = -24747,204 \text{ kJ/mol}$ ΔG 'nin negatif olması aktif karbon için adsorpsiyonun kolay olduğunu göstermiştir.
- Yapılan gibbs hesaplamalarına göre; $\Delta G_{45^{\circ}\text{C}} = -25549,764 \text{ kJ/mol}$ ΔG 'nin negatif olması aktif karbon için adsorpsiyonun kolay olduğunu göstermiştir.

- Fındık kabuğu FİTR analiz sonucuna göre 3609, 1518, 1407, 829, 600 pik değerlerinde adsorpsiyon işlemi gerçekleşip ortamdan; Bağlı –OH grubu, Karboksilat grubu ve Aromatik –CH bileşen gerilimi olan grup tutulmuştur.
- Fındık kabuğu Zeta Potansiyeli çalışması sonucunda pH 2,74 ile pH 11,74 de iki tane izoelektrik noktası tespit edilmiştir ve bu noktalarda adsorpsiyon verimi yüksektir.
- Sonuç olarak yağ-gres gideriminde masraflı olan aktif karbon yerine ucuz ve bol bulunan fındık kabuğu kullanımının daha uygun görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahmad, A.L., Sumathi, S., Hameed, B.H., 2005. Residual oil and suspended solid removal using natural adsorbents chitosan, bentonite and activated carbon: a comparative study. *Chemical Engineering Journal* 108, 179–185.
- Aksu, Z. and Kutsal T., 1986. The microorganism usage in waste water treatment containing heavy metal ions. *Çevre*, 2, 5-10.
- Aksu, Z., 2001. Equilibrium and Kinetic Modelling of Cadmium(II) Biosorption by *C. vulgaris* in a Batch System: effect of temperature, Separation and Purification Technology, 21, 285-294.
- Alkan, M. and Doğan, M., 2001. Adsorption of Copper(II) onto Perlite. *Journal of Colloid and Interface Science*, 243 (2), p 280-291.
- Alkan, M., Karadaş, M., Doğan, M. and Demirbaş, Ö., 2005. Adsorption of CTAB onto perlite samples from aqueous solutions. *Journal of Colloid and Interface Science*, 294 (2), p 309-318.
- Anonim, 1988. Su Kirliliği Yönetmeliği, Resmi Gazete, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Anonim, 1991. Türkiye'nin Çevre Sorunları Vakfı Yayınları. 481 s, Ankara.
- Bagreev, A. and Bandosz T.J., 2001. H₂S adsorption / oxidation on unmodified activated carbons: importance of prehumidification. *Carbon*, 39 (2001), 2303-2311.
- Bayhan, Y.K., 1996. Çapraz akış mikrofiltasyon sistemi kullanılarak *S.cerevisiae* ile endüstriyel atık sulardan ağır metal giderimi. Doktora Tezi, A.Ü., Fen bilimleri Ens., Çevre Müh. Anabilim Dalı, 117 s, Erzurum.
- Benfield, L.D., Judkins JR, J.F. and Weand B.L., 1982. Process Chemistry for Water and Wastewater Treatment. Englewood Cliffs, 433-435 p, New Jersey.
- Benguella, B. and Benaissa, H., 2002. Cadmium removal from aqueous solutions by chitin: kinetic and equilibrium studies. *Wat. Res.* 36, 2463-2474.
- Bernardo, E.C., Egashira, R. and Kawasaki, J., 1997. Decolorization of molasses wastewater using activated carbon prepared from cane bagasse. *Pergamon* 1997; 35: 1217-1221.
- Chu, H.C. and Chen, K.M., 2002. Reuse of activated sludge biomass: II. The rate processes for the adsorption of basic dyes on biomass. *Process Biochem* 2002; 37: 1129-34.

- Çepel, N., 1983. Genel Ekoloji. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın no. 3155, O.F. Yayın no. 352, s155, İstanbul.
- Çuhadar, Ç., 2005. Production and Characterization of Activated Carbon From Hazelnut Shell And Hazelnut Husk. MS Thesis, Middle East Technical University, Ankara
- Demirbas, E., Dizge N., Sulak M.T. and Kobya M, 2009. Adsorption kinetics and equilibrium of copper from aqueous solutions using hazelnut shell activated carbon. Chemical Engineering Journal, 148 (2009), 480-487.
- Doğan, M., 2001. Sılu ortamda perlitin yüzey yükünün ve adsorpsiyon özelliklerinin incelenmesi. Doktora Tezi, Balıkesir Ü., Fen Bilimleri Ens., Balıkesir.
- Dökmeci, İ., 1999. Toksikoloji. Nobel Tıp Kitapevleri, (3. baskı), s 339, 346, 488-501.
- Ekmekyapar, F., 2004. Bakır ve kurşun iyonlarının *Cladonia rangiformis* Hoffm. ile biyosorpsiyonu. Yüksek Lisans Tezi, A.Ü., Fen Bilimleri Ens., Çevre Müh. Anabilim Dalı, Erzurum.
- Ekmekyapar, Z., 2009. Doğal ve işleme tabi tutulmuş adsorbentler ile atıksulardan ağır metal giderimi. Yüksek Lisans Tezi, A.Ü., Fen Bilimleri Ens., Çevre Müh. Anabilim Dalı, Erzurum.
- Günden, Ü., Uysaler, K., 2004, Ceviz kabununun Cr (VI) adsorpsiyonunda Kullanılabilirliği, Bitirme Çalışması. CBÜ Fen Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümü. Manisa.
- Gündüz, T., 1994. Çevre Sorunları. Bilge Yayıncılık, 200 s, Ankara.
- Hassler, J. W., 1974. Purification with activated carbon: Chemical Publishing Co., USA, p 390.
- House, J.E., 1997. Principles of Chemical Kinetics. Wm. C.Brown Publishers, p 117-118, USA.
- İleri, R., 2000. Çevre Biyoteknolojisi. Sakarya Üni., Çevre Mühendisliği Bölümü, I. Baskı, 501, 504, 661 s, Adapazarı.
- Kadirvelu, K., Kavipriya M., Karthika C., Vennilamani N. and Pattabhi S., 2004. Mercury (II) adsorption by activated carbon made from sago waste. Carbon, 42 (2004), 745-752.
- Karaoğlu, M. H., Doğan M., Alkan M., 2010. Kinetic analysis of reactive blue 221 adsorption on kaolinite. Desalination 256 (2010), 154-165.

- Karpuzcu, M., 1984. Çevre Mühendisliğine Giriş, İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Karpuzcu, M., 1991. Çevre Kirlenmesi ve Kontrolü. Kubbealtı Dizgi Merkezi, İstanbul, (üçüncü baskı), s 8, 16, 96-97, 296-301.
- Keskinler, B., Çakıcı A. Ve Yıldız E., 1994. Çevre Mühendisliğinde Temel İşlemler ve Prosesler. A.Ü., Mühendislik Fakültesi, Çevre Müh. Böl., Ders Notları No:35, 356 s, Erzurum.
- Langergen, S.K., 1898. Sven Vetenskapsakad Handl, 24(4),1-39.
- Malkoc, E., Nuhoglu, Y. 2007. Determination of kinetic and equilibrium parameters of the batch adsorption of Cr(VI) onto waste acorn of *Quercus ithaburensis*, Chemical Engineering and Processing, 46, 1020–1029.
- McKay, G., Otterburn, M.S. and Aga, A.J., 1985. Water, Air and Soil Pollution. 24, 307, USA.
- Metcalf, L. and Eddy H. P., 1972. Waste Water Engineering. Mac Graw-Hill, Inc., 346-353 p, USA.
- Metcalf, L. and Eddy H. P., 1991. Waste Water Engineering: Treatment, Disposal, Reuse. Mac Graw-Hill, Inc., 3. Ed./ Revised by Tchobanoglous, G. And Burton, F.L., 1334 p, USA.
- Moon, C.J. and Lee J.H., 2005. Use of curdlan and activated carbon composed adsorbents for heavy metal removal. Process Biochemistry, 40, 1279-1283.
- Pekin, B., 1983. Biyokimya Mühendisliği (Biyoteknoloji). Ege Üni., Kimya Fak. Yayınları No:3, 409 s, İzmir.
- Ross, S. and Oliver, J.P., 1964. On Physical Adsorption: John Wiley and Sons, USA, p 9-11, 17-18, 126-127.
- Rubin, A.J. and Mercer, D.L., 1981. in “Adsorption of Inorganic Solid-Liquid Interfaces”. Ann Arbor, p 295-348, MI.
- Ruthven, D.W., 1984. Principles of Adsorption, John Wiley and Sons, New York.
- Samsunlu, A., 1999. Çevre Mühendisliği Kimyası. İstanbul Teknik Üniversitesi. Sayfa 359-365. İstanbul.

- Sağ, Y., 1993. Atıksulardaki ağır metal iyonlarının giderilmesi ve geri kazanılması için en uygun biyosorbent türünün seçilmesi ve değişik reaktör sistemlerinin matematiksel incelenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üni., Fen Bil. Ens., Kimya Müh. Anabilim Dalı, Ankara.
- Srinivasan, A., Viraghavan, T., 2010. Oil removal from water using biomaterials. *Biosource Tecnology*, Volume 101, Issue 17, p 6594-6600
- Şengül, F., Küçükgül Y.E., 1998. Çevre Mühendisliğinde Fiziksel Kimyasal Temel İşlemler ve Süreçler, Müh. Mim. Fak. Yayın Bürosu, 162-165, İzmir.
- Taner, F., Karaaslan, S., Ünyayar, A., Öztürk, F.F., Mazmancı, M.A., Nalçacı, O.B. ve Urgun. M., 1995. Özmaya fabrikası atıksuların anaerobik arıtımının araştırılması. Çevre Sempozyumu, s 103-110, Erzurum.
- Temizel, S., 1988. Damlatmalı filtrelerde metal zehirliliğinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bil. Ens., Trabzon.
- Tünay, O., 1996a. Endüstriyel Kirlenme Kontrolü, İ.T.Ü. Yayınları, İstanbul.
- Tünay, O., 1996b. Çevre Mühendisliğinde Kimyasal Prosesler, 1. Baskı, İ.T.Ü. Basımevi, İstanbul.
- Ucun, H., Bayhan, Y.K. and Kaya Y., 2008. Kinetic and thermodynamic studies of the biosorption of Cr(VI) by *Pinus sylvestris* Linn. *Journal of Hazardous Materials* 153 (2008), 52–59.
- Uyanık, A., 2011. Aktif Karbon Nedir?. <http://www.kimyaevi.org> (20.06.2011)
- Volesky, B., 2000. Biosorption of Heavy Metals. CRC Press, Inc., 296 p, Florida, USA.
- Volesky, B., 2001. Detoxification of metal-bearing effluents: Biosorption for the next century. *Hydrometallurgy*, 59 (2-3), p 203-216.
- Weber, J.R., 1972. Physicochemical processes for water quality control. Wiley-Interscience, 640 p, USA.

ÖZGEÇMİŞ

02.05.1986 tarihinde İSVİÇRE’de doğdu. Orta ve lise öğrenimini Ordu’da tamamladı. 2004 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çevre Mühendisliği Bölümü’nden 2008 yılında mezun oldu. Ekim 2009 tarihinde Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı ve halen devam etmektedir.